

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDEELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

8^E JAARGANG

WOENSDAG 19 DECEMBER 1923

No. 416

INHOUD

	Blz.
VEREENIGING VOOR DE STAATHUISHOUDKUNDE EN DE STATISTIEK. DE STUDIE VAN DE EKONOMIE AAN ONZE UNIVERSITEITEN II (Slot) door <i>Mr. R. Mees</i>	1074
In en om de Indische Begrooting III door <i>J. Sibinga Mulder</i>	1076
De Waarde van den Nederlandschen Gulden door <i>Prof. Dr. W. C. Mees-R.Azn.</i> met naschrift door <i>Prof. Mr. G. W. J. Bruins</i>	1079
Termijnhandel op Java door <i>A. Volz</i>	1081
BUITENLANDSCHE MEDEWERKING:	
Enkele opmerkingen over den Politieken toestand door <i>Dr. T. E. Gregory</i>	1081
AANTEKENING:	
Indexcijfers van groothandelsprijzen	1083
BOEKAANKONDIGING:	
International Yearbook of Agricultural Statistics 1922, bespr. door <i>Jan Schilthuis</i>	1084
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	1085—1091
Geldkoersen.	Effectenbeurzen.
Wisselkoersen.	Goedèrenhandel.
Bankstaten.	Verkeerswezen.

INSTITUUT

VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Algemeen Secretaris: *Mr. G. W. J. Bruins.*
Redacteur-Secretaris van het weekblad: *D. J. Wansink.*
Secretariaat: *Pieter de Hooghweg 122, Rotterdam.*
Aangeteekende stukken: *Bijkantoor Ruige Plaatweg 37.*
Telefoon Nr. 3000. Postchèque- en girorekening
Rotterdam No. 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 25,— per jaar. Losse nummers 50 cents.

Leden en donateurs van het Instituut ontvangen het weekblad gratis.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande ontvangen de abonné's, leden en donateurs kosteloos, voor zoover daaromtrent niet anders wordt beslist.

Advertenties f 0,50 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: *Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-Maatschappij, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage.*

BERICHT.

Met het oog op de a.s. feestdagen zal het volgend nummer Vrijdag 28 dezer verschijnen.

18 DECEMBER 1923.

De verhooging der tarieven van De Nederlandsche Bank in het midden der week werd geheel gemotiveerd door de vaste stemming op de geldmarkt, die dan ook de verhooging direct geheel overnam. Het aanbod van geld bleef buitengewoon klein en de markt moest ook verder herhaaldelijk op de Bank steunen. Particulier disconto was de geheele week gelijk aan het officieele tarief of er iets boven; de prolongatierente steeg tot 5¼ pCt. * *

Hoewel de discontovoet van De Nederlandsche Bank

in het begin van de afgelopen week met een half percent verhoogd werd geeft de post binnenlandsche wissels op de balans van de centrale credietinstelling toch nog een aanmerkelijke stijging te zien. In totaal liep zij van f 190 miljoen tot f 212,2 miljoen op. De vermeerdering, die vrijwel uitsluitend de Hoofdbank betreft, is nagenoeg geheel toe te schrijven aan de toegenomen credietischen van het bedrijfsleven. Het bedrag der rechtstreeks bij de Bank geplaatste schatkistpromessen nam in de afgelopen week slechts met f 1 miljoen toe. Het hoofd beleeningen vertoont blijkbaar in verband met de verhooging van een vol percent, welke de beleeningsrente der Bank op 12 dezer onderging, een daling van f 16,8 miljoen. Deze daling geldt uitsluitend de effectenbeleeningen en komt voor het grootste gedeelte voor rekening van de Hoofdbank en de Bijbank.

Het renteloos voorschot aan het Rijk steeg met een kleine f 300.000,—. De zilvervoorraad der Bank blijkt met f 1,2 miljoen te zijn toegenomen. De post papier op het buitenland daalde met f 500.000,—. De diverse rekeningen op de actiefzijde der balans stelden zich f 4,3 miljoen lager dan verleden week.

De biljettencirculatie klom met f 1,8 miljoen. De rekening-courant saldi liepen met f 1,3 miljoen terug. Het beschikbaar metaalsaldo vertoont een stijging van f 900.000,—. * * *

De wisselmarkt was de afgelopen week wederom zeer rustig bij belangrijk ingekrompen omzetten. Voor geen enkelen wissel valt iets bijzonders te vermelden. De verhooging van het bankdisconto had voorloopig geen overwegenden invloed op het koersverloop van den Dollar; de flauwe stemming, die reeds te voren heerschte, werd niet door een verdere daling gevolgd.

LONDEN, 15 DECEMBER 1923.

Tot veler verwondering hield het groote aanbod op de geldmarkt deze week aan, alhoewel niet meer in dezelfde mate. Terwijl aan het einde van de vorige week voor daggeld zoo goed als geen emplooi te vinden was, kwam tegen het midden van deze week meer vraag en hoorde men dat tot 2¼ pCt. toe voor kort crediet betaald werd. De meeste zaken werden echter tusschen 1½ en 2 pCt. afgesloten. Zevendaagsgeld bleef onveranderd.

De discontomarkt was lusteloos en de koersen bleven op hetzelfde peil.

2-mnds. prima bankaccept	3 ³ / ₁₆ pCt.
3- " " " "	3 ³ / ₁₆ — ⁵ / ₁₆ pCt.
4- " " " "	3 ³ / ₁₆ — ⁵ / ₁₆ pCt.
6- " " " "	3 ⁷ / ₁₆ —½ pCt.

VEREENIGING VOOR DE STAATHUIS- HOUDKUNDE EN DE STATISTIEK.

*De Studie van de Economie aan onze Universiteiten.*¹⁾

II. (Slot).

Toen het bleek, dat vrijwel algemeen de wens bestond om voor hen, die buiten de handel en industrie maatschappelijke functies zouden bekleden, een betere opleiding in de economie in het leven te roepen, kwam de tweede vraag naar voren: Hoe zal dit onderwijs in de bestaande organisatie van het onderwijs worden ingevoegd?

De commissie had voorgesteld de juridiese fakulteit uit te bouwen tot een juridies-economiese, en door een differentiatie in het leerprogram aan de studenten gelegenheid te laten zich meer in het bezonder te ontwikkelen in privaatrechtelijke, publiekrechtelijke- of ekonomiese richting. Dit denkbeeld vond bij velen steun. Prof. Dr. C. A. Verriijn Stuart (Utrecht) behoorde tot de krachtige verdedigers van een betere ekonomiese opleiding aan de universiteit, niet alleen als algemene propaedeuse, maar ook als onderdeel van de studie aan de rechtsgeleerde fakulteit, hoewel hij tegen het voorgestelde programma enige bedenkingen had. Hij vond de uitbouw van de juridiese fakulteit in ekonomiese richting gewenst en noodzakelik, en bepleitte de toevoeging aan de universiteit van een ekonomies instituut. Ook Prof. Bordewijk (Groningen) steunde het voorstel van de commissie; desgelijks Prof. Van Embden, lid van de juridiese fakulteit in Amsterdam.

Het verbonden blijven van het universitair onderwijs in de ekonomie met de juridiese fakulteit, ontmoette intussen ook bezwaren. In haar praeadvies had Mej. Van Dorp zich van de juridiese fakulteit eigenlijk al geheel losgemaakt. Prof. Dr. N. J. Polak (Rotterdam) wees op de moeilijkheid en uitgebreidheid van de ekonomiese studie, en voorzag van een verbinding met de juridiese studie een noodzakelike oppervlakkigheid naar beide kanten. Prof. Dr. J. A. Veraart wenste de oprichting van een bijzondere ekonomiese fakulteit, in zich zelf gedifferentieerd; alleen op deze wijze, meende hij, zou een zuiver wetenschappelijke beoefening van de ekonomie voldoende gewaarborgd zijn.

Naast deze laatste beschouwingen weerklonken ook andere klanken.

„Ligt het tekort in de ekonomiese studie”, zo vroeg Mr. Spanjer, „niet veelmeer bij de professoren, dan bij het instituut?” Volgens deze spreker warc het wel wenselik om terug te gaan tot Adam Smith en het eigenbelang ook als prikkel bij het onderwijs in ere te herstellen, door voor de hoogleraar een matig honorarium te bepalen en diens inkomen verder afhankelijk te stellen van de toeloop van studenten.

Heel anders van karakter was de bedenking van de heer Kuyper. Is het wel redelik, vroeg deze, om de betere ekonomiese studie, die wij wensen, in te lassen in een van onze juridiese fakulteiten, en is het niet veel wenseliker voor de hier verlangde opleiding gebruik te maken van de twee Nederlandse instellingen van hoger onderwijs die ook op dit ogenblik al sterk ekonomies zijn georiendeerd, nl. de Nedelandsche Handels Hoogeschool te Rotterdam, en de handelsfakulteit te Amsterdam? Daar was reeds het onderwijs tot belangrijke hoogte ingericht zoals het nu in de vergadering werd bepleit, en het zou heel wat gemakkeliker en ekonomieser zijn om het onderwijs aan deze instellingen, dat nu hoofdzakelik voor a.s. kooplieden bestemd was, ook geschikt te maken voor hen, die buiten het bedrijfsleven een z.g. maatschappelike positie wensen te bekleden, dar een juridiese fakulteit, waarin op het ogenblik de ekonomie een onbetekende rol vervulde, en voor welke het ekonomies accent een gehele karakterverandering zou betekenen. In het rapport van de commissie was van de twee instituten van

hoger handelonderwijs weliswaar melding gemaakt, maar de commissie meende dat nog een belangrijke categorie van functies niet door het handelonderwijs en evenmin door de juridiese fakulteit werd gedekt, en dat daarom uitbouw van de juridiese fakulteit tot een juridies-economiese, noodzakelik was. Ook deze feitelike praemissen vonden in de vergadering bestrijding, met name van de kant van de heer W. Willems, drs. in de handelswetenschap (Rotterdam), die wees op verschillende functies, welke in het rapport van de commissie als onverzorgd waren aangegeven, en waarvoor toch ongetwijfeld aan de Handels Hoogeschool gelegenheid tot opleiding bestond. Een even warme verdediging vond het bestaande hoger handelonderwijs bij de heer G. J. Otten, drs. handelswetenschap (Rotterdam) en deze beide heren stemden van harte in met de uitvoerige adressen bij de vergadering ingekomen namens de Ekonomiese Kring te 's-Gravenhage, en de Kommissie voor Studievertegenwoordiging aan de Nederl. Handels Hoogeschool.

Het pleidooi van aansluiting bij het hoger handelonderwijs bleef niet zonder bestrijding. Prof. Bordewijk, dit handelonderwijs ten volle waardierend, gaf toch de voorkeur aan een ruimere ekonomiese opleiding aan een universiteit. Prof. Veraart zag in de hogeschool tegenover de universiteit te veel het instituut van vakopleiding en meende dat men alleen aan de universiteit de wetenschap van de ekonomie zou leren beoefenen om der wetenschap wille (beschouwing waarmee de heer Willems zich allerminst verenigde). Ook Prof. Van Embden (van de gemeentelike Universiteit te Amsterdam), die toch in zijn universitair verband de handelsfakulteit vlak bij de hand had, gaf, voor een belangrijk deel om praktiesc redenen, de voorkeur aan een uitbouw van de juridiese fakulteit tot een juridies-economiese, boven het geschikt maken van de meer ekonomies georiendeerde handelsfakulteit voor onderwijs aan anderen dan aanstaande kooplieden. Hij wees er op dat men nu eenmaal in de loop der jaren voor tal van functies juristen had genomen, en dat daarom voorlopig zal blijven doen. Daarom is het nodig dat deze juristen zich in ekonomiese richting specialiseren kunnen, en daarom raadt hij aan, voorshands het heil te blijven zoeken in de juridiese fakulteit.

Het jonge hoger handelonderwijs is in deze discussies even op de drempel verschenen van het oude en heilige interieur van de juridiese wetenschap. Mischien met de overmoed die aan de jeugd eigen is; maar ook met de kracht en de frisheid, die van die zelfde leeftijd het symptoon vormen. En de verschillende argumenten afwegende, waarmee men aan een aansluiting bij de juridiese fakulteit boven die aan het handelonderwijs de voorkeur gaf, leek toch eigenlijk het argument van Prof. Van Embden wel het sterkste, het argument hetwelk men, naar gelang van zijn inzicht in de zedelike waarde daarvan, dat van de historie of dat van de sleur zou kunnen noemen. Men is gewoon geweest juristen aan te stellen in bestuursfuncties, in maatschappelike posities. Bij die functies is veelal het ekonomies inzicht van meer belang dan het juridies inzicht, en dat men daarvoor juristen heeft uitgekozen is zeker hierom geweest, omdat geen andere voorbereiding in Nederland dezelfde waarborg gaf van oefening in zelfstandig denken, gepaard aan enige ekonomiese en juridiese kennis. Dat men voor al deze niet-juridiese betrekkingen gewoon is geweest juristen aan te stellen is dan ook voor de juridiese fakulteit een pluim op de hoed. Bij de verschillende takken van hoger onderwijs vindt men overal een vakopleiding; alleen uit de jurist groeit behalve de vakman (rechter of advocaat) ook de losse werkmán, de man, die een algemene geschiktheid bezit, daar waar het niet om specifieke vakkennis is te doen. De jurist wordt bij uitstek de bruikbare man. Het is inderdaad opvallend in hoe ver uiteenlopende betrekkingen de juristen — zonder noemenswaarde

¹⁾ [Vereenvoudigde spelling].

differentiatie in studie — goed op hun plaats blijken te zijn. Het is zeker waar, dat om deze redenen de juridische studie een histories prestige verkregen heeft, zoals Prof. Van Embden dat uitdrukte. En bij de grote belangstelling voor de ekonomie, die juist in onze tijd zó sterk naar voren komt, en die de aanleiding vormde voor de in dit overzicht besproken discussie, mag men toch wel ter dege in het oog houden dat ook een zeker begrip en kennis van het recht bij al de funkties, die men in deze bijeenkomst op het oog had, en ook bij de zuivere handelsbetrekkingen, een noodzakelijk element vormt. Maar de vraag blijft met dat al of de opleiding tot de maatschappelijke funkties buiten de handel, waarbij de kennis van ekonomie op de voorgrond staan zal, niet beter aan te passen is bij dat nu bestaande handelsonderwijs dan bij het juridies onderwijs. Het is aan deze instituten, dat voor het eerst aan de staathuishoudkunde een belangrijke plaats is toegekend. Te Rotterdam bestaan nu reeds voor de ekonomie 3 hoogleraren (twee gewoon en een buitengewoon), voor ekonomiese geschiedenis één, voor ekonomiese aardrijkskunde één; voor bedrijfsleer twee, voor statistiek (verbonden met de levensverzekering) één (buitengewoon). De Amsterdamsche handelsfakulteit, die jonger is, is minder toegerust, maar zal zich ongetwijfeld in gelijke richting ontwikkelen. De hoogleraar in staathuishoudkunde en statistiek aan de juridiese fakulteiten staat daar geheel alleen tegenover. Ook in onze vereniging is de invloed van het hoger handelsoonderwijs al merkbaar, en het was wel tekenend dat in de laatste vergaderingen een aantal studerende of pas afgestudeerden van het hoger handelsoonderwijs aanwezig waren, en, zover ik weet, geen enkel jurist in dezelfde positie. Is het nu niet redelijk de aanvulling in de studie, die nog nodig mocht zijn, te zoeken bij het hoger handelsoonderwijs, liever dan bij de juridiese fakulteiten? In verband met de hier reeds aanwezige juridiese leerkrachten zou de uitbouw niet eens belangrijk behoeven te zijn, stellig heel wat minder belangrijk dan bij de juridiese fakulteiten. Ook het buitenland geeft, dunkt mij, aanwijzing in deze richting. Als men in het rapport van de Kommissie naleest wat de strekking is van de London School of Economics, en de Ecole Libre der Sciences politiques te Parijs, dan leiden deze voorbeelden m.i. niet tot aansluiting van de verlangde opleiding aan de juridiese fakulteit.

Blijft de vraag, of men, ook bij een betere opleiding buiten de juridiese fakulteit, voorshands toch juristen zou blijven benoemen. Ik kan mij niet voorstellen dat men niet het betere voor het minder goede zou kiezen. De juridiese fakulteit heeft inderdaad een histories prestige, maar zulk een prestige vervalt toch snel wanneer het alleen maar historiese waarde houdt. Het prestige van de juridiese fakulteit in de opleiding van juristen (zijn eigenlike bestemming), zal door het afvallen van de losse werklieden er zeker niet minder op worden.

De studenten van de Nederlandsche Handels Hogeschool voelden zich door het rapport van de Kommissie wat te leur gesteld, omdat hun hogeschool daarin niet anders dan min of meer terloops genoemd was, en dat nog wel terwijl Prof. Bruins en Prof. Van Blom (de laatste in Rotterdam buitengewoon hoogleraar) van de kommissie deel uitmaakten, en ook de sekretaris, de heer Wansink, aan de Pieter de Hooghweg zetelt. Prof. Bruins heeft hun aan het eind van de vergadering een hart onder de riem gestoken door hun te zeggen dat hun enthousiasme hem goed deed, en dat zij bedenken moesten dat ten slotte de stuwkracht van professoren en studenten zelf de richting en ontwikkeling van elk instituut van hoger onderwijs bepaalt. En bovendien, zo voegde hij er aan toe, konkurrentie is altijd nuttig, en een monopolie moet men niet wenschen. De Kommissie laat de Handels Hogeschool alle mogelijkheid van uitgroei tot „maatschappij fakulteit” en verheugend is dat ook in de kringen der studenten beseft wordt, dat de Hoge-

school metterdaad al een flink eind in deze richting is gekomen. Naar de meening van deze spreker is verbetering van het ekonomies onderwijs aan de universiteiten niettemin gewenst.

Het is een feit, dat de konkurrentie in ons ekonomie-oonderwijs ook thans zijn waarde heeft doen gevoelen. Op het tot stand komen van de handelsfakulteit in Amsterdam is zeker het aanvankelijk succes van de handelshogeschool te Rotterdam niet zonder invloed geweest. Anderzijds zal deze laatste instelling door het ontstaan van de Amsterdamsche konkurrent zich wellicht nog meer dan anders inspannen. Zo zal het handelsoonderwijs, tezamen genomen, het hoofd omhoog geheven houden als op het gebied van de ekonomie nu ook de universiteiten het goede voorbeeld zouden gaan volgen. Voor de zaak, waar het om gaat, al te gader voordelen.

En toch dringt tegen deze beschouwing wel heel sterk het argument naar voren van de heer Kuyper, en niet minder van de heer Wibaut, dat men toch ook zorgen moet goedkoop te zijn, in geld en in geestkracht; dat efficiency een eis is van alle tijden, en niet alleen van een malaise-periode. Geld voor goed ekonomies onderwijs is een bij uitstek ekonomiese uitgaaf, werd in de vergadering betoogd. Terecht. Maar dan mag voor dat onderwijs ook wel de meest ekonomise vorm gekozen worden. Het is zeker waar dat we nooit alleen ekonomiese motieven moeten laten gelden. En er kunnen zeer wel motieven bestaan, die ons ook in dit geval van de meest ekonomiese oplossing zullen weerhouden. Maar het wil mij voorkomen dat het profiteren van het bestaande in dit geval toch wel zeer voor de hand ligt. Niet alleen om het geld, maar ook om de professoren. Al dit ekonomies onderwijs eist onderwijzers. En al zullen ook dezen natuurlijk in groter getale worden gekweekt dan vroeger, het bezwaar van al te veel leerstoelen in het hoger onderwijs is in Nederland al zo sterk gevoeld, dat er waarlijk reden is om zich tweemaal te bedenken vóór men op dit gebied tot een weer verdere decentralisatie overgaat.

Een enigszins vreemd gevolg van een aansluiting bij het hoger handelsoonderwijs zou gelegen zijn in het feit, dat een uitgebreide ekonomise studie dan niet verkrijgbaar zou zijn aan enige rijksinstelling. Maar ook dat bezwaar is niet wezenlijk. Het geldt op het ogenblik al op gelijke wijze voor het hoger handelsoonderwijs.

Het is goed aan het eind van dit overzicht te herhalen dat de vraag wat onderwezen wordt, belangrijker is dan het hoe en waar. Mej. Dr. van Manen heeft met instemming van de vergadering het beeld gebruikt van de draad die men volgen moest van het begin tot het eind, wilde men ten slotte ekonomies begrijpen. Daar is het inderdaad om te doen. En als deze bijeenkomst er het zijne toe heeft bijgedragen om de noodzakelijkheid van het zoeken en volgen van deze draad in ruimer kring te doen gevoelen, dan is ook daarmee al goed werk verricht. Want zeker zijn deze houvasten tegenwoordig meer dan ooit nodig. Niet alleen de oorlog en de malaise, onze hele hedendaagse samenleving is van een samengesteldheid geworden, die dikwijls moeilijk te beheersen valt. Intussen, des te opwekkender is de poging om de draad te ontwarren, des te hoger de roeping voor de ekonomiese wetenschap. Deze stemming verried ook de vergadering door de gulle en vreugdevolle wijze waarmee het gehoor instemming betuigde met de woorden van onze bioloog-ekonomoor Mörzer-Bruyns:

„De last der beschaving wordt dagelijks groter.”

Dit is zo. En laten wij zorgen die last te kunnen dragen met het hoofd omhoog.

Nóg zij vermeld dat Prof. Van Blom namens de opstellers van het rapport afzag van repliek, en deze in uitzicht stelde in het gedrukte verslag van de vergadering.

Eén van de belangrijkste woorden, die in de ver-

gadering gesproken werden, was de mededeling van de voorzitter, de heer G. H. Hintzen, dat in de volgende bijeenkomst de vraag behandeld zal worden of de grondslagen van het belastingstelsel hier te lande moeten worden herzien met het oog op de eis der kapitaalvorming, met praeadvies van de heren Treub en Wibaut. Zowel onderwerp als praeadviseurs van de eerste grootte.

R. MEES.

IN EN OM DE INDISCHE BEGROOTING.

III.

Een ander voorbeeld van uitbreiding der bestuurs-taak buiten de grenzen der werkelijke behoeften, dat bovendien nog een anderen kant vertoont, levert de zoutregie.

Aan het hoofd daarvan staat een gewezen zeeofficier en die meneer rust niet voordat hij ook de bevelen heeft over eene vloot. Dat de Madoera-tram zout voor het gouvernement vervoert naar de afvoerhavens is hem een gruwel, maar dat de Koninklijke Paketvaartmaatschappij zout voor de Regeering naar diverse deelen van den Archipel brengt en daarvoor eene behoorlijke vergoeding ontvangt is volgens hem een geldverspilling, die ten hemel schreit. Dat de Madoera-tram, die een kommervol bestaan lijdt, voor de bevolking van het eiland van groot belang is, en zelfs als het vervoer met eigen prauwen langs de kust iets goedkooper mocht zijn (wat bij eene gouvernementsexploitatie altijd zeer rekbaar is), de meerdere kosten welbestede zijn in het algemeen belang, ja, dat het gouvernement moreel verplicht is op die wijze dit voor de bevolking zoo belangrijke vervoermiddel in stand te houden, valt den zoutchef niet in; zoover denkt hij niet. Trouwens bij zooveel ambtenaren ontbreekt dat gevoel voor de belangen der gemeenschap.

Maar het ideaal is: het zoutvervoer door eene speciale gouvernementsvloot onder zijn leiding door den geheelen Archipel tot stand te brengen en er was reeds een plan voor gereed. Een vloot, die zeer vele miljoenen zou kosten aan aanbouw alleen. Welke reitourvrachten die vloot zou hebben als ze het zout ter bestemder plaatse had gebracht? Misschien van alles en nog wat voor eene minimum vracht als eene doo-dende concurrentie voor de door den zoutchef gehate K. P. M.? Eens stond de regeering f 200.000,— toe voor voorbereidende maatregelen. Gelukkig is men nog niet verder gegaan, maar het plan is niet begraven. Immers het contract met de K. P. M. loopt in 1925 af. Dat de K. P. M. in de door haar bevaren routes dat zout goedkooper mee kan nemen met allerlei lading en zonder extra kapitaal voor aanbouw en onderhoud enz. van schepen, spreekt van zelve. Maar ook de K. P. M. is eene zaak die voor de gemeenschap, ja voor de ontwikkeling van Indië van het grootste belang is. Wanneer ooit een zaak van handel het landsbelang met het eigenbelang op onbekrompen wijze heeft verbonden en gediend, dan is het zeker deze maatschappij. Men noemt ze wel eens de ontdekker van de Molukken. Ze heeft gezocht, gespeurd, beproefd waar vervoer te krijgen of te maken was. Ze heeft vaak tonnen uitgegeven en soms tevergeefs, om den handel door vervoersmogelijkheden tot ontwikkeling te brengen. Zeker, ten slotte ten eigen bate, maar het algemeen belang, het belang van de bevolking in die streken werd er nog meer bij gebaat. Wanneer we in de vaarplannen zien welke plaatsen thans worden aangedaan door de K. P. M. schepen en dat vergelijken met eenige jaren geleden en eens door de Molukken reizen, met de kustbooten rond Celebes enz., dan beseft men pas het groote werk van de K. P. M.

Maar welke diensten heeft ze ons niet bewezen in dien benarden tijd, toen er voedselschaarschte was en voedselgebrek vaak dreigde? Toen stond ze te allen tijde gereed om, ook waar het haar belang niet was, voor de regeering, in casu het departement van L., N. en H. de rijst en wat dies meer zij zelfs op ongelegen tijden te brengen, daar waar het noodig was. Wanneer het plotseling noodig was een boot, die op ver-

trek lag aan te houden om nog rijst in te nemen, ja wanneer daartoe een deel der ingenomen lading moest worden gelost, de directie van de K. P. M. was er toe bereid, hoeveel ongerief, hoeveel gemopper, hoeveel schade het haar ook gaf.

Nergens in den Archipel is in dien bangen tijd voedselgebrek geweest. Maar dat danken wij in de eerste plaats aan de K. P. M. Zonder haar ruime opvatting van haar taak, ook afgescheiden van haar financieel belang, was dat resultaat totaal onbereikbaar geweest! Zij vervoerde voor de contractprijzen van vóór den oorlog, hoewel door de veranderde omstandigheden voor haar de exploitatiekosten bovenmatig stegen. Maar op haar billijk verzoek om een toeslag op dat vervoer, kreeg ze nul op het rekest. Neen, dat zou onder den Gouverneur-Generaal van Limburg Stirum niet zijn gebeurd. Bij al zijn minder gewenschte eigenschappen had hij toch een klaar inzicht in het groote belang, dat Indië heeft bij scheepsverbindingen in den Archipel en met de wereld, door onze scheepvaartmaatschappijen en bovenal waardeerde hij de organisatie van de K. P. M. en haar ruime opvatting, die het land ten goede kwam. Een sprekend bewijs daarvoor is zeker wel het feit, dat in 1920, toen voor het eerst na den oorlog weer Koninklijke onderscheidingen werden uitgereikt, de afgetreden en nieuw opgetreden president-directeur (Koning en v. d. Linden) ridder werden in de orde van den Nederlandschen Leeuw. Zelden is eene decoratie zoo wel verdiend en ik herinner mij geen geval dat dezelfde maatschappij tegelijkertijd in twee van hare directeuren met eene hooge decoratie werd onderscheiden! En niemand heeft zich daarin meer verheugd dan ondergeteekende, die beter dan iemand anders in staat was het werk van de K. P. M. te beoordeelen!

En tot dank voor dien onverpoosden arbeid zien we thans, getrokken door een sleepboot, geregeld een drietal prauwen met zout geladen, straat Banka opvaren en dat is het begin van de gouvernement-zoutvloot, om het zout naar den zeer belangrijken consument Bagan-si-api-api te brengen. En ze komen terug, niet leeg, maar geladen. Geladen met zoutevisch, want anders zou het vervoer te kostbaar wezen.

Een trotsch gezicht dat gouvernement-zoutevischvervoer, nog wel in concurrentie met haar contractant de K. P. M. Meermalen ben ik het in Straat Banka gepasseerd en telken male heb ik mij voor dat gouvernement . . . geschaamd!

Aan de waarheid van onderstaand bericht, dat in het Algemeen Handelsblad van 27 Sept. '23 avondblad, 2e blad, stond, twijfel ik geen oogenblik.

„Tegenwoordig wordt er te Bagan een zeer zware concurrentie gevoerd tusschen het Gouvernement enerzijds en de K. P. M. anderzijds. Zijn alle verhalen waar, welke er te Bagan gaan — en ze moeten voor een groot deel waar zijn — dan wordt er in den gevoerden concurrentie-strijd misbruik gemaakt van het feit, dat er voor het vischbedrijf nu eenmaal zout noodig is en het Gouvernement het zoutvervoer en den zoutverkoop in handen heeft.

Gedurende besprekingen met Chineezers werd mij ronduit verklaard, dat ze aan de zoutsleep geen volle lading dorsten te weigeren, omdat anders het Java Overzeetransport met verlies zou werken en hun gezegd was, dat dan de zoutprijs, welke toch al zwaar op het bedrijf drukt, noodzakelijk verhoogd moet worden. En daar zijn de menschen bang voor. Ook werkt het Gouvernement met voorschotten op lading, kortom handelt precies als de K. P. M., doch maakt gebruik van zijn monopolie. Dit is m.i. geen zuivere concurrentie. Het is droevig de K. P. M.'sfoomers soms tien dagen op lading te zien liggen wachten, terwijl de goedgangs vol zijn. Maar dan is de zoutsleep in aantocht en moet dadelijk retourlading hebben.

Gevolg zal zijn, dat de K. P. M. het aflegt. Het zou goed wezen, wanneer een ambtenaar van Chineesche zaken te Bagan kwam, om in overleg met beide partijen tot een oplossing van deze onverkwikkelijke kwestie te geraken. Anders zie ik de momenteel mooie K. P. M.-verbinding niet lang meer bestaan. Als het zoo doorgaat,

zal het niet lang duren of Chineesche booten leggen beslag op het geheele vischvervoer, zoodat dus als het ware het Gouvernement de K. P. M. er te Bagan zal hebben uitgewerk.

Wie maakt er een eind aan? Niemand, want op de Algemeene Secretarie juicht men het toe. „Die K. P. M. moet maar eens voelen dat ze de regeering met haar hooge vrachten vilt. Ze zal een toontje lager moeten zingen, als ze kans wil hebben op een nieuw contract. Halsafsnijders zijn het, anders niet.”

Dit zijn geen uit mijn duim gezogen uitdrukkingen. Ik heb ze vernomen uit den mond van de regeerders van Indië achter de schermen, ambtenaren van de Algemeene Secretarie, en ze vertellen niet anders, dan de meening van hun chefs. Hoe zou het daar ook anders kunnen.

Toen ik eens er op wees, dat die meening onjuist was en men vergat niet alleen de diensten door de K. P. M. in den distributietijd verleend, haar hulp in de ontwikkeling van vele streken, het feit dat ze in vrij vervoer in den wereldoorlog haar vrachten in het belang van de gemeenschap hield verre beneden die op de wereldmarkt, kreeg ik ten antwoord: „Laat er maar concurrentie komen, bijv. een Japansche maatschappij zou een voor de regeering veel voordeliger contract willen sluiten!!!”

Welk een diep inzicht in zaken had deze ambtenaar. De nationale vlag die onzen Archipel bedient ook in tijden van nood en internationale verwickelingen, verkocht, vernederd voor een handvol zilverlingen! En dat nadat we het onschatbare voordeel in den oorlogstijd hebben ondervonden van de Nederlandsche, dus neutrale vloot, die onzen Archipel bevoer? Het liep mij koud over den rug. En toch zoo is de stemming in dat bureau van den G.-G. Is het wonder, dat die zoutchef in zijn functie blijft, het gouvernements-zoutvischvervoer gehandhaafd wordt en we het schouwspel kunnen blijven genieten, die vloot tegen te komen, wanneer we aan boord van een K. P. M.-stoomer door Straat Banka varen, een stoomer die wellicht, of thans maar al te vaak, met wanruimte varen moet en vaart, gebonden door het contract!

En tellen de vele duizenden aan belastingen in allerlei vormen door deze nationale onderneming opgebracht dan niet en de duizenden Nederlanders en Javanen en Madoerezen aan wie ze werk werk verschaft? En onze werven, waar de schepen worden gebouwd en onze machinefabrieken, die ze van ketels enz. voorzien en zooveel meer?

Het verwondert mij vaak dat eene directie als van de K. P. M. nog steeds den moed en den lust heeft om rustig door te gaan op haar weg en van haar kant op de meest beleefde wijze te onderhandelen met de regeering van Nederlandsch-Indië.

Ze heeft een eigen kolenmijn op Borneo. (Berou) aangelegd en op de meest moderne manier geëquipeerd. Ze draagt dus ook op deze wijze bij tot de ontwikkeling van den mijnbouw in Ned.-Indië. Een lofwaardig streven zult ge denken? Dan kent ge de regeering van Ned.-Indië niet. Want deze exploiteert zelve kolenmijnen, o.a. Sawah Loento (Ombilinkolenveld) en Boekit Asam in Zuid-Sumatra. Het is het departement der Gouvernements Bedrijven een gruwel, dat de K. P. M. zelve exploiteert en dus minder afneemt van de gouvernementsmijnen, hoewel ze wel een belangrijk deel van die productie vervoert. Maar meer en meer wordt de K. P. M. gedwongen, wil zij het vervoer der gouvernementskolen behouden en op redelijke voorwaarden straks een nieuw contract krijgen, om haar eigen mijn niet te brengen op een capaciteit, voldoende om zichzelf te voorzien of bovendien aan derden te verkoopen. Dat heet in Holland: gedwongen winkelnering en wordt daar terecht sterk veroordeeld. In Indië maakt zelfs de regeering zich daaraan schuldig niet alleen, maar fnuikt het particulier initiatief wanneer het met haar in concurrentie komt. Wanneer ze dan nog door een gedelegeerd lid van de Nijverheidscommissie pro-

paganda laat maken voor de vestiging van mijnbouw en andere industrieën, dan zeg ik met Mr. Gerritzen (lezing in de Vereeniging van Werkgevers gehouden) „take care”, want wanneer het u gelukt door eigen energie en na het loopen zelfs van groote risico, uw bedrijf loonend te maken, dan komt dezelfde regeering, die u aanmoedigde maar al te vaak om u, hetzij door doodende belastingen, hetzij door allerlei tegenwerking in beperkende bepalingen belichaamd (adres aan de Java-suikerindustrie, de petroleum-industrie, de kolenmijn-industrie) het leven moeilijk maken en u beroven van de vruchten van uw eigen energie, de rente van het gewaagde kapitaal!

Ik wil in dit verband nog eens even wijzen op eene merkwaardige episode, waarin wijlen J. T. Cremer, toen Nederlandsch gezant te Washington, een groote rol vervulde.

De G.-G. van Limburg Stirum verzocht de medewerking van onzen gezant om het Amerikaansche kapitaal te wijzen op Nederlandsch-Indië, waar het goede kansen had om flink rentegevend te worden. Het antwoord van den heer Cremer was raak. Het kwam in 't kort hierop neer: Zeer zeker is het Amerikaansche kapitaal bereid zich voor Nederlandsch Oost-Indië te interesseeren, maar het zal waarborgen vragen, opdat het hem niet gaat als het Nederlandsche en ook het vreemde kapitaal, dat reeds in Indië gevestigd is. Wanneer door dat kapitaal gansche landstrekten tot ontwikkeling zijn gebracht, het vaak na geweldigen tegenspoed rendabel is geworden dan heeft het Nederlandsch-Indische Gouvernement maar al te gretig dat kapitaal aangepakt om het de vruchten van eigen energie te benemen. Ge dreigt met opheffing van de poenale sanctie, het instituut waardoor het alleen mogelijk is om uw buitenbezittingen tot ontwikkeling te brengen en het kapitaal rentegevend te maken. En hoe heeft de Ned.-Indische regeering de suikerindustrie behandeld, die met geweldige inspanning zich trots allerlei tegenspoeden eene positie heeft veroverd, die tot onberekenbaar voordeel is voor het land. En waar ge zoo uw eigen kinderen behandelt, is het dan te verwachten, dat ge voor die van vreemden huize beter zult zijn?

Ik schaarde mij aan de zijde van dezen grooten vaderlander, dikte zijn antwoord aan met meerdere voorbeelden en wees er op, dat de regeering van Ned.-Indië een anderen weg had te gaan.

Het antwoord dat de heer Cremer kreeg was er een waarvan de volksmond zegt: „dat de honden er geen brood van eten” en ik schaamde mij voor de regeering van Ned.-Indië die zoo den man behandelde, die meer van onze economische belangen wist dan 10 van Limburg Stirums met zijn heelen staf en in het waarachtig landsbelang, steunende op zijn rijke kennis en ervaring, den G.-G. wees op het gevaarlijke in deze regeeringspolitiek, die in dezen G.-G. het toppunt vond.

Dat stuk is de eerste oorzaak geweest van de ongenade, waarin ik kort daarna viel, toen ik nog eens naar aanleiding van een stuk van een der departementshoofden de regeering er op wees, dat een dergelijk stuk vol onjuistheden en aantijgingen tegen onze landbouwers en industrieelen, tendentius van A-Z, maar veilig achter het woordje „geheim”, de regeering op een geheel verkeerden weg bracht, die inging tegen 's lands belang.

De ongenade was volkomen en werd ook van mijn kant behoorlijk opgevangen en toegespitst. Maar welk een moeite en verdriet ik ook had gedurende het jaar dat volgde, de G.-G. miste den moed om den man, die hem weerstond op zij te zetten en ik had ten slotte het genoegen hem te zien heengaan en... zelf te blijven op mijn post, juist omdat ik meende in dien gevaarlijken tijd niet te *mogen* heengaan.

Ik heb boven al een en ander gezegd van de rol die de Algemeene Secretarie in de Indische staats-huishouding speelt en dit punt is zoo belangrijk dat

het eene nadere beschouwing verdient. Die Algemeene Secretarie bedoelt oorspronkelijk te zijn het kabinet van den G.-G. en haar taak kan en mag geen andere zijn dan die van den secretaris van den G.-G. en na te gaan of de voorstellen der departementshoofden of initiatief-voorstellen van den G.-G. zelve, passen in het stelsel van wetgeving, al of niet strijdig zijn met bestaande ordonnantiën en al of niet passen in het kader der begroting en der regeeringslijn. Maar de Algemeene Secretarie is langzamerhand heel wat anders geworden behalve de bovengenoemde functie; ze heeft eene machts- en invloedpositie ingenomen boven de departementen en naast den G.-G. Voorstellen der departementshoofden worden er nagegaan en onderzocht en becritiseerd alsof daar enkel de menschen zijn, die tot beoordeelen in staat zijn. De commies-redacteur, om beneden aan te beginnen, geeft zijn oordeel over een of ander stuk en houdt natuurlijk reeds rekening met de opinie van zijn chef die hij behoorlijk heeft verkend. Zoo gaat het stuk hooger op tot het komt bij een der gouvernements-secretarissen, eindelijk bij den 1sten gouvernements-secretaris en dan bij den algemeenen secretaris. En met dat sopje overgoten komt het ten slotte ter afdoening bij den G.-G. We zien dus dat meerdere personen, maar allen zonder uitzondering, behalve in bovengenoemde punten, tot oordeelen niet competent, hun oordeel stellen boven dat van den departementschef en met dat onbevoegde, als regel onrijpe oordeel, invloed uitoefenen op de door den G.-G. te nemen beslissing. Dat is zoo algemeen bekend in Indië, dat tal van personen, lichamen, enz. zich rechtstreeks wenden tot den Algemeen Secretaris en in afdalende of opklimmende reeks tot de heele reeks van secretarie-ambtenaren door wier handen bepaalde stukken gaan.

De assistent-resident, die hoog in de ranglijst staat, gaat naar den Alg. Secretaris om zijn belangen te bepleiten om resident te worden. Degeen die een rekest indiende bij den G.-G. doet evenzoo of gaat tot aan den commies-redacteur, die zijn verzoek behandelt. Men komt vaak bij den betrokken departementschef met de mededeeling dat men al ter Algemeene Secretarie is geweest of gaat heen met het plan er alsnog naar toe te gaan of om speed achter de afdoening te zetten of om te trachten eene niet-gewenschte meening van den departementschef te neutraliseeren. *En allen vinden daar een aandachtig gehoor.*

Men is zich daar niet alleen ten volle bewust van de macht en invloed, maar zorgt er ook angstvallig voor die onverzwakt te behouden, zoo mogelijk te versterken. Onder den G.-G. van Limburg Stirum werden de voorstellen enz. der departementshoofden eerst door hem gelezen en gingen dan naar de Algemeene Secretarie, trouwens deze G.-G. was vrij onafhankelijk van de Alg. Secretarie. Thans is het omgekeerd, ze gaan eerst naar de Algemeene Secretarie, worden daar voorzien van de opmerkingen en meeningen van het technisch niet deskundig personeel en komen met die saus gekruid ten slotte bij den G.-G. Was de G.-G. van Limburg Stirum althans op de hoogte van de stukken zooals ze inkwamen en kon hij ze bespreken met de departementschefs voordat ze verder gingen, dat is nu anders en het duurt soms weken voordat ze den G.-G. bereiken, tot groot nadeel van een vlotten gang van zaken en tot gevaar voor een onbevangen eigen cordeel van den G.-G. Maar nu heeft de Algemeene Secretarie vrij spel om er haar eigen, dat is van enkele ambtenaren die geheel buiten de technische zaken van elk departement staan, opinie en doel ook vaak in te leggen. Ik zeg doel, omdat menige departementschef de ongenade van dat lichaam moet ondervinden. Men staat versted als men de heeren van de Algemeene Secretarie een oordeel hoort vellen over departementshoofden en zoovele anderen, die en in positie en in ervaring, ook levenservaring, zoo hoog boven hen staan. Daar breekt men af in overbluffende wijsheid of kamt men op in dito,

al naar gelang de stemming pro of contra den persoon is, en het is zoolang aan deze gansche werkwijze geen einde wordt gemaakt voor een G.-G. uiterst moeilijk zich aan dien invloed te onttrekken. Die Algemeene Secretarie maakt het hem zoo gemakkelijk. Alles zooveel mogelijk als gesneden brood vóór te zetten, met boter en kaas er op en bij den drukken en verantwoordelijken werkring van den G.-G. is het menscheijk, dat hij de groote fout die er in schuilt al spoedig niet meer ziet of wil zien. Maar dan is het onvermijdelijk dat hij niet alleen onder den invloed komt van de Algemeene Secretarie, maar dat deze hem al spoedig leidt in de richting, die zij wil, dat is, die hare ambtenaren, in de eerste plaats het hoofd, de Alg. Secretaris, wil en de zelfstandige G.-G., die naar eigen oordeel onbevangen oordeelt, gaat ten onder. En daarmee verdwijnt ook het prestige van den departementschef, die ook in de technische zaken van zijn departement niet meer is de deskundige bij uitnemendenheid, de adviseur in hoogste instantie van den G.-G. Zijn werkkraft verlamt wanneer hij ervaren moet dat jongelui zijn arbeid be- en veroordeelen niet alleen, maar de macht hebben om invloed uit te oefenen op de beslissingen, die in hoogste instantie genomen moeten worden.

Hoevelen, en ik ben daaronder, hebben dat niet aan den lijve ondervonden. Zelfs in zuiver landbouwkundige en landbouwwetenschappelijke zaken werd een oordeel geveld contra dat van den verantwoordelijken departementschef en maar al te vaak dat een ambtenaar van het departement die in de contramine was, zelve op de Algemeene Secretarie invloed had uitgeoefend om dus achter den rug van zijn chef om dezen te bestrijden. En de Algemeene Secretarie is daar *steeds toegankelijk voor*, temeer wanneer dat departementshoofd iemand is, die die Algemeene Secretarie slechts in haar juiste taak en bedoeling wil erkennen.

Wat daaruit vaak voor schrijverij voortkomt is ongelooft en nog meer wanneer die departementschef zich schrap zet en tracht door te zetten wat hij als deskundige noodig acht.

Wanneer de Algemeene Secretarie tot haar juiste taak en positie werd teruggebracht, dan zou zij zeker met meer dan 50 pCt. van haar tegenwoordige sterkte kunnen worden ingekrompen, zou ook aan de departementen minder personeel (commiezen-redacteur, adjunctreferendarissen, enz. enz.) noodig zijn, maar zoude alles vlotter worden afgedaan en met heel wat meer ambitie door de departementshoofden worden gewerkt niet alleen, maar meer arbeid dan thans worden verricht, nu die remmende, intrigerende invloed aanwezig is.

Het is haast verbluffend waarin die invloed van de Algemeene Secretarie al niet tot uiting komt. Als er één zaak van intimiteit is, dan is het zeker wel de jaarlijksche voordracht door de departementshoofden voor Koninklijke onderscheidingen bij gelegenheid van den verjaardag van H. M. de Koningin, opge maakt. Het zou rationeel, ja eigenlijk de eenig denkbare weg zijn, dat de G.-G. die voordrachten even met zijn departementschefs besprak om zoo tot zijn definitieve voordracht te komen. Dat gebeurt echter niet, elk overleg wordt zorgvuldig vermeden. Maar aan een of ander ambtenaar ter Algemeene Secretarie worden die voordrachten ter behandeling gegeven om daaruit eene, natuurlijk gemotiveerde, voordracht ten dienste van den G.-G. te maken. En deze ambtenaar wikt en weegt: A is een prul dus wordt geschrap, B is een kraan, blijft staan, C kan best met wat minder af want ik vind zijn stukken nu niet zoo bijzonder, D tracht veel te veel onafhankelijk te zijn van de Algemeene Secretarie, dus moet niets hebben, enz. Maar E en F et t. q. hebben wellicht zelf of door anderen den weg tot hem gevonden en er wordt door den ambtenaar op hun verdiensten gewezen, ook als ze niet op die voordrachten stonden. Het is nog maar enkele jaren geleden dat een departementschef eens op on-

derzoek uitging naar eene z.i. te lage decoratie aan een zijner ambtenaren verleend en moest ervaren, dat de ambtenaar ter Algemeene Secretarie met die zaak belast „zich had vergist in den rang van dien persoon.”

Maar zoo gaat het toch in vele zaken, terwijl de juiste wijze van behandelen voor de hand ligt. De G.-G. heeft eens in de week met elk zijner departementshoofden de loopende zaken, voorstellen, enz. persoonlijk te bespreken en naar aanleiding daarvan zijne beslissing te nemen, nadat enkel de Algemeene Secretarie, het kabinet van den G.-G., die voorstellen heeft getoetst niet op hun intrinsieke waarde en beteekenis, maar of ze al of niet passen in het stelsel van wetgeving en niet met ordonnanties, richtlijn, begrooting in strijd zijn. Die wijze van doen is niet alleen wenschelijk, ja noodzakelijk, maar zeer goed mogelijk daarbij en het is slechts de Algemeene Secretarie, die er zich tegen verzet uit vrees de machtspositie te verliezen.

En wanneer dan de G.-G. elken ambtenaar ter Algemeene Secretarie zonder pardon van die inrichting verwijderde, die anders dan in speciale opdracht van hem, wien ook, te woord stond over zaken of met hem daarover correspondeerde, dan was het uit met die onwettige macht en invloed niet alleen, maar was bij vlotter werk van de departementen aan heel wat intrige en betweterij een eind gemaakt. Maar dan kan zeer zeker het personeel tot op veel minder dan de helft worden teruggebracht.

Reeds in den onjuisten rang die den Alg. Secretaris wordt gegeven, nl. staande hooger dan de hoofden der departementen, ligt een aanwijzing van de onjuiste positie en dus een gevaar.

De geheele sfeer van Indië, niet enkel op de departementen maar ook onder het publiek dat op een of andere wijze met de regeeringsmachine in aanraking komt, en daaronder versta ik niet enkel den particulier sadja, maar ook den ambtenaar, zal zuiverder worden wanneer dat kankergezweel, steeds groeiende in kracht, zal zijn uitgesneden!

Wij wachten al vele jaren tevergeefs op dien chirurg. De kwaal is erger dan ooit tevoren en is een rem voor een gezonden gang van en een beletsel voor een eenvoudig raderwerk in onze staatsmachine.

Kamerleden hebben er op gewezen, gouverneurs-generaal zijn wellicht met het voornemen in Indië gekomen er het mes in te zetten, maar het bleef dan bij dat voornemen. In no time was, en ik gebruik den geijkten term: de G.-G. er onder. In die tactiek vindt de Algemeene Secretarie haar wedergade niet!

(Slot volgt.)

J. SIBINGA MULDER.

DE WAARDE VAN DEN NEDERLANDSCHEN GULDEN.

Prof. Mr. W. C. Mees R.Azn. te Wageningen schrijft ons:

„Er loert op Indië een economische vijand, die veel vreeselijker in zijn verwoestende kracht is, en in taaiheid van vernietigend uithoudingsvermogen iedere militaire macht overtreft. Die vreeselijke vijand is inflatie”. Aldus sprak onlangs de President van De Nederlandsche Bank tot de Indische Prinsen. ¹⁾

Is het wonder, dat, wanneer men, al of niet terecht, ook hier te lande hernieuwde actie van dezen vijand meent te bespeuren, onrust wordt waargenomen?

Stijging van het aantal bankbiljetten, stijging van den dollar zijn waarschuwingssenen, welke het publiek zoo langzamerhand meent te begrijpen.

Dat bij het waarnemen dier seinen dengenen, die voor hun levensonderhoud op de rente van in geld luidende vorderingen zijn aangewezen, de schrik om het hart slaat, behoeft niet te worden aangezien voor een kleinburgerlijke angst voor het verlies van eenige behaaglijkheden des levens. Inflatie of niet-inflatie is voor bepaalde categorieën personen een levensvraag.

¹⁾ Algem. Handelsblad 17 Oct. 1923, Ochtendblad.

Welk lot hen wacht wanneer inflatie eenmaal mocht zegevieren, weten zij maar al te goed na hetgeen zij van over de grenzen hebben vernomen.

Vrees voor inflatie beteekent dus voor de energieksten uit die kringen een grijpen naar alle middelen, welke nog gegeven zijn om te redden wat er te redden valt. Hypotheken met goudclausule hadden zonder onbillijkheid tegenover iemand' eenige redding kunnen brengen. Onze in deze gebrekkige wetgeving maakt het middel echter zeer onzeker, terwijl van hoogerhand toepassing werd tegengewerkt. Grondbezit heeft niet rechtstreeks van eventueele inflatie te lijden (mits niet op langen termijn wordt verpacht), maar komt voor den bezitter van een klein kapitaaltje veelal niet in aanmerking wegens te laag rendement en moeilijkheid van een goede keuze en beheer. Voor velen blijft dus niet veel anders over dan belegging in fondsen, luidende in een munt van meerdere waardevastheid dan de gulden heeft. Uit den aard der zaak richten aller oogen zich naar het land van den gouden standaard: Amerika. De fondsen zelf behoeven nog niet bepaald Amerikaansch te zijn; als ze maar in dollars luiden is menigeen tevreden. Het wantrouwen geldt menigmaal niet zoozeer den debiteur als wel de munteenheid. Zoo doet het vreemde geval zich voor, dat onze leeningen in Amerika moeten worden geplaatst en dan met graagte door Nederlanders aldaar worden gekocht. Alleen omdat ze in dollars luiden, geeft men de voorkeur boven de hier te lande uitgegeven stukken. Heel wat rationeeler en goedkooper ware het dus voor ons land, indien de uitgiften dadelijk in Nederland werden geplaatst. Een dollarleening zou hier te lande thans zeker op succes kunnen bogen. Niet het Nederl. crediet is geschokt, maar het vertrouwen in het betaalmiddel. De emissie van een Nederlandsche dollarleening hier te lande zou echter een openlijke erkenning zijn van de minderwaardigheid van ons betaalmiddel tegenover het Amerikaansche en die openlijke erkenning houdt gevaren in.

Die latente, maar telkens weer opblaiende onrust toont duidelijk, dat wij op den verkeerden weg zijn met ons geldwezen. Zoolang zij blijft bestaan zal ons geldwezen zich in een uiterst precairen toestand blijven bevinden, want wantrouwen in het betaalmiddel kweekt inflatie. Dat wantrouwen moet dus worden weggenomen. Alleen terugkeer tot den gouden standaard kan dat doen.

Mr. Tetrode, directeur van De Ned. Bank heeft onlangs de aandacht gevestigd op de massa's Nederlandsche bankbiljetten (wellicht ter waarde van f 300 miljoen of meer), thans in Duitschland circulerend. Wanneer te eeniger tijd deze naar ons land terugvloeien, zullen ze een sterk infleerenden invloed hebben. Terecht is De Nederlandsche Bank op dit gevaar bedacht. Zij heeft zich met een geweldigen wal van goud en goudvorderingen omgeven.

Jammer dat, hoe goed de bedoeling ook moge zijn, de middelen weinig baten. De waarde van het geld hangt in laatste instantie af van de verhouding tusschen de hoeveelheid en de behoefte. Die waarde is zelfs met goudwallen niet op een vast peil te handhaven, wanneer eenerzijds de hoeveelheid geld binnen de grenzen toeneemt of anderzijds de behoefte eraan afneemt, hetzij door verminderden omvang der transacties, hetzij doordat andere betalingsmethoden worden gekozen (overboekingen enz.). Tegenover het buitenland kan men door goed uitgevoerde manipulaties de waarde van het betaalmiddel soms geruimen tijd op peil houden, maar indien de innerlijke waarde van het betaalmiddel daarmede niet in overeenstemming is, stort eenmaal de kunstig opgeworpen wal ineen en slaan de golven der inflatie hoog op. Ten aanzien van de thans in Duitschland circulerende bankbiljetten is de kans al heel groot, dat zij ongemerkt terugkeerende zich voor het oog van de directie van De Nederlandsche Bank zullen verborgen houden totdat ze hun heilloozen invloed op het prijspeil reeds zullen hebben verricht en door verdere vermindering van de

waarde van het geld binnenslands den druk op den goudwal aanzienlijk zullen doen toenemen. Voor het economische leven is de waarde van het geld in het binnenland trouwens van nog veel meer beteekenis dan die, welke in de wisselkoersen tot uitdrukking komt.

Op handhaving van de waarde van den gulden binnen onze grenzen moeten alle maatregelen in de eerste plaats zijn gericht. De wisselkoersen komen dan gelijktijdig in orde. Geen ander middel staat voor het gestelde doel beschikbaar dan terugkeer tot den gouden standaard. Zeker kan men ook zonder metalen standaard wel een waardevast betaalmiddel hebben, maar het publiek mist dan elken waarborg voor de waardevastheid in de toekomst, welken waarborg de gouden standaard tot op zekere hoogte wel kan verschaffen.

Mr. Tetrode meent, dat terugkeer tot den gouden standaard thans, nu alleen Amerika dien heeft, zou doen denken aan den ongelukkigen jongen, die zich vastklampt aan een voorbijvliegende auto en nu zich niet meer los kan laten, maar op gevaar af van zijn hals te breken of minstens arm of been, in alleroplezierigste vaart wordt meegesleept, of door een onverwacht geweldig remmen er afgeslingerd wordt.

Dit beeld zou slechts deugen, indien wij ons betaalmiddel wilden vastkoppelen aan dat van een land zonder muntstandaard. Bij terugkeer tot den gouden standaard wordt onze gulden echter vastgesnoerd aan de waarde van het *goud*. Dat ook de dollar daaraan vast zit is slechts een gelukkige coincidentie. Waren de munteenheden van maar meer landen daaraan vastgekoppeld, zoo zou dat zeker aan de waardevastheid van het goud nog ten goede komen. Geeft in Europa Nederland het voorbeeld, dan zal echter wellicht menig ander land volgen. Het wachten is in deze steeds op elkaar. Wij moeten echter onze internationale beleefdheid niet zoo ver doorvoeren, dat wij anderen steeds willen laten voorgaan. De Nederlandsche Maagd mag best voorop!

Wordt slechts vastgehouden aan den stelregel, dat geen goud voor uitvoer wordt beschikbaar gesteld dan tegen gelijktijdige vermindering van de hoeveelheid uitstaande bankbiljetten enz., dan dreigt ons geenerlei gevaar. In achtneming van dien regel is echter *conditio sine qua non*. Wordt de regel in acht genomen, dan kan zelfs geen buitenlandsche wisselarbitrage ons al ons goud ontnemen.

Mr. Tetrode verzet zich ook tegen het denkbeeld, omdat hij voor deflatie vreest. Tot voor enkele weken stond onze gulden echter bijna op goudwaarde, terwijl alom thans wordt verzekerd, dat slechts voorbijgaande oorzaken de buitenlandsche waarde ervan tijdelijk hebben gedrukt. Innerlijk zou dus de gulden nog steeds niet ver van zijn goudwaarde af zijn. Is dat werkelijk waar, dan is ook slechts weinig deflatie te vreezen. En is het niet waar, en was de vrij standvastige dollarkoers van niet veel boven pari, waarin wij ons tot voor kort verheugden, slechts te danken aan kunstmatigen steun, dan is het dubbel noodzakelijk, dat het mes der deflatie hoe eer hoe beter in de wonde wordt gezet. Een sleepende malaise is veel erger dan acute moeilijkheden met een gezonde toekomst in het verschiet. Zachte heelmeesters maken stinkende wonden.

Of wil men devaluatie, muntverzwakking? Dan wil men dus niet alleen staatsbankroet, maar bovendien verkorting van de rechten van alle oude schuldeischers ten behoeve hunner schuldenaren. Staatsbankroet is soms onafwendbaar; hier te lande thans echter niet. Voor een willekeurige wijziging in de financieele verhouding tusschen schuldeischers en schuldenaren is nimmer eenig excuus aanwezig. Dat is rechtsverkrachting zonder eenige reden en zonder eenig maatschappelijk voordeel. Men vergete niet, dat de schuldeischers van vóór 1914 *recht* hebben op betaling in *goud*gulden, welk recht uitdrukkelijk is gewaarborgd door onze muntwet, die gehalte en gewicht onzer muntten vaststelde. Voor het verleden kan zelfs de *wet-*

gever deze verkregen rechten niet zonder rechtsverkrachting aantasten.

Indien men de heilzame werking van den gouden standaard nagaat, is het onbegrijpelijk, dat men met den terugkeer daarheen nog langer talmt, tenzij men inflatie *wenscht*, maar wij weten, dat de directie onzer circulatiebank dat voor zich steeds ontkent en voor inflatie zelfs ernstig waarschuwt.

Waarom dan teruggeschrikt voor het eenige redmiddel, dat de inflatie voor goed den kop indrukt?

Meermalen is er op gewezen, dat inflatie zeer wordt beïnvloed door de psyche der menschen. Terecht, daarvrees voor inflatie leidt tot versnelling van de omloopsnelheid van het geld (ieder zet het zoo spoedig mogelijk om in Sachwerte), waardoor tegenover een gelijke hoeveelheid geld in het verkeer een geringer behoefte daaraan komt te staan; het verkeer kan met een kleinere hoeveelheid geld toe. Juist uit dit gezichtspunt zal een terugkeer tot den gouden standaard zoo heilzaam zijn. De onrust wordt weggenomen. Geen verdere drang naar belegging in Amerikaansche fondsen, maar belegging van Nederlandsch en buitenlandsch kapitaal in Nederland. Ook voor vlucht van het hier te lande zich reeds bevindende buitenlandsche kapitaal naar elders is dan dus niet meer te vreezen. De wisselkoersen zullen een heel ander aanzien krijgen, hetgeen het bedrag aan goud, dat zal moeten worden losgelaten, zeer zal beperken. Ook de kapitaalmarkt zal de gunstige gevolgen ondervinden. De consolideering van vlottende schuld zal niet meer in Amerika behoeven te geschieden. Het zal niet langer moeilijk vallen hier te lande koopers voor Nederlandsche staatsfondsen te vinden, ook als ze in gulden luiden. Bij behoorlijk beheer onzer staatsfinanciën zal weldra tot conversie onzer staatsleeningen kunnen worden overgegaan. Het sluitend maken onzer begrooting zal daardoor minder moeilijk vallen.

Dit zijn geen fantasieën. Dat Saniering van het betaalmiddel wonderen verricht, hebben wij in Oostenrijk gezien, hoewel daar een chaos heerschte als waarvoor Nederland bespaard moge blijven.

Men zegge niet: *eerst* moet de begrooting sluiten. Wanneer de circulatiebank maar weerstand biedt aan elken aandrang van de zijde der overheid tot uitbreiding (rechtstreeks of indirect) van het haar door de bank verleende crediet, kan het *geldwezen* reeds thans op gezonde basis worden teruggebracht. Aan het zoo dringend noodige herstel onzer staatsfinanciën zal dat ten goede komen.

W. C. MEES R.A.Z.N.

Wageningen, November 1923.

* * *

[Naschrift. De plaatsing van bovenstaand artikel is tot ons leedwezen door verschillende omstandigheden eenigszins vertraagd geworden. Middelerwijl zijn door de renteverhoging der Nederlandsche Bank de omstandigheden niet meer geheel dezelfde, hetgeen evenwel, naar de schrijver mededeelt, in zijn beschouwingen geen verandering brengt.

Tegenover deze beschouwingen dient te worden gesteld, dat wat in werkelijkheid het prijspeil en daarmee de wisselkoersen beheerscht, is het quantum koopkracht, dat zich op ieder gegeven oogenblik op de goederenhoeveelheid richt, niet de quantiteit ruilmiddel, waarvan deze koopkracht zich bij de afwikkeling der aangegane transacties als technisch hulpmiddel bedient. Werkelijke verbetering van den toestand kan dus slechts verkregen worden door maatregelen, welke op deze koopkracht zelve gericht zijn. Staat men voor een geval van overmatige koopkrachtcreatie door expansie van credietverleening door de centrale bank en het overig bankwezen, dan gaat zij gepaard met een evenredige uitzetting van het ruilmiddel. Maatregelen, die deze overmatige koopkrachtcreatie inperken, treffen dus tegelijk het ruilmiddel, wat den schijn wekt, of inperking van dit laatste het eigenlijk doel is. Geforceerde inperking van het ruilmiddel, waardoor niet tevens de koopkracht verhoudingen veranderen — en

hierop zou vrije goudafgifte door de Nederlandsche Bank op de door schrijver gewenschte wijze thans stellig neerkomen — kan slechts leiden tot een ernstige en geheel noodeloze ontwijking van het betalingsverkeer. Het eenig gevolg zou zijn, dat voor het weggetrokken bankpapier een „Ersatz” zou worden gezocht en gevonden, zooals men zich in Frankrijk, toen het zilvergeld verdween, met postzegels ging helpen, of — wil men een ander beeld — zooals een industriegebied, dat men plotseling een deel van zijn spoorwegwagons ontnemt, zich met vrachtauto's of andere „Ersatz”-verkeersmiddelen gaat behelpen.

Het zwakke punt, waarvoor wij op het oogenblik hier te lande staan, is toch stellig niet een overmatige koopkrachtcreatie door overmatige uitzetting van het bankcrediet. In werkelijkheid gaat het om een tekort aan vertrouwen in het financiële staatsbeleid, gepaard aan een wankelbare internationale rekeningcourant positie. Het behoeft wel geen nader betoog dat, met name door het sterk anticipeerend karakter der wisselmarkt, de positie der centrale bank tegenover dit alles een zeer moeilijke is en meer beleid vordert dan bij het ruwe door den schrijver aanbevolen middel vereischt zou zijn. Welk een fatale werking het nog steeds voortduren der kabinetscrisis hierbij heeft ligt voor de hand. Men moet aannemen dat dit in de kringen dergenen, die in dezen in de eerste plaats te beslissen hebben, lang niet voldoende wordt beseft.

Ten slotte beroept de schrijver zich op het Oostenrijksche voorbeeld. Ook hierover nog een enkel woord. Gaat men na, wat in Oostenrijk in werkelijkheid is geschied, dan past dit geheel op de in dit naschrift gegeven uiteenzetting.

Het primaire punt, waarop aldaar alle krachten zijn samengetrokken, is en blijft het herstel van het evenwicht op de staatsbegroting. Daaraan ging gepaard een internationale leening, ten einde in de overgangperiode de nog blijvende tekorten op te vangen en tevens aan de wisselkoersen, voor zooveel nodig, steun te geven.

De reorganisatie der centrale bank was daarnaast van secundaire beteekenis. Hoofdzak daarbij was de nieuwe bankleiding zooveel mogelijk onafhankelijk te maken van de Regeering, terwijl men verder van een officieel breken met het oude stelsel een psychologische werking in de goede richting verwachtte, gesteund door het nieuw bijeengebrachte kapitaal. Van principieele beteekenis is dit alles echter niet. Men had, om zoo te zeggen, de „Sanierung” ook kunnen doorvoeren zonder in de organisatie der centrale credietinstelling verandering te brengen.

Overigen mag worden opgemerkt, dat hoe belangrijk de in Oostenrijk verkregen resultaten in verschillende opzichten buiten quaestie zijn, het uiteraard nog te vroeg is, voor het trekken van definitieve conclusies.

B.]

TERMIJNHANDEL OP JAVA.

In het naschrift van den heer Stibbe op mijne beschouwing in het laatste nummer van dit tijdschrift wordt gewezen op twee factoren, die door mij over het hoofd gezien zouden zijn, nl.:

1o. de belangen, welke liggen tusschen de V.J.S.P. en exporteurs, i. e. de locale handel,

2o. producten als koffie, rubber, peper, rijst, etc.

Wat het laatste punt betreft, zoo werd in het begin van mijn artikel uitdrukkelijk vermeld, dat het de bedoeling was eene beschouwing te geven over de door den heer S. geopperde denkbeelden, „speciaal met betrekking tot den Suikerhandel op Java.” Mijne beschouwingen waren dus uitsluitend te lezen als hebbende betrekking op het artikel suiker. Voor eenige der overige producten moge veel goeds in de door den heer S. ontwikkelde denkbeelden liggen. Voor het artikel peper bijv., werd reeds toen ik nog deel uitmaakte van het bestuur der Handelsvereniging te Batavia getracht met behulp van dit bestuur tot eene con-

trôle van den lokalen handel te geraken, doch deze pogingen stuitten af, o.a. op den afkeer van geïnteresseerde partijen om hunne contracten te laten registreren. Doch de handel in deze producten wordt onder geheel andere omstandigheden gedreven als de handel in suiker en hier mag dus vooral niet gegeneraliseerd worden.

De heer S. meent, dat in mijn artikel „de Suikerexporteur” aan het woord is, die de belangen van den „lokalen handel” verwaarloost. Het vraagstuk is echter n.i. te belangrijk om zich daarbij op een ander dan een zuiver objectief standpunt te plaatsen. De belangen van producenten en bona fide handelaren moeten hierbij op den voorgrond staan en men moet er voor waken, dat men niet onwillekeurig geraakt tot bescherming van speculanten ten nadeele van den reëlen handel.

Waarin bestaat de z.g. locale handel in suiker? Voor het grootste gedeelte is die „zuivere speculatie”, zonder de bedoeling het gekochte af te schepen of in de consumptie op Java te brengen. Wie aan deze speculanten — hoofdzakelijk Chineesche beroepsspeculanten — verkooft of van hen koopt dient te weten, dat daaraan het risico van „delcredere” verbonden is. De vraag, waarop het hier aankomt is: Is de bona fide handelaar er op aangewezen om van deze speculanten te koopen? Daarop kan slechts een ontkennend antwoord gegeven worden. Hij kan in de eerste plaats terecht bij de Vereenigde Java Suiker Producenten en — wanneer deze den oogst reeds verkocht hebben — bij de groote Europeesche, Chineesche of Japansche suikerhandelaren. Niemand is afhankelijk van de beroepsspeculanten. Wil men toch van hen koopen, omdat men daar lager terecht kan dan elders, of aan hen verkoopen, omdat zij hooger prijzen betalen dan soliedere koopers, dan loopt men het risico, dat men in het ongeluk wordt meegetrokken wanneer de verkoper, resp. koper, niet aan zijne verplichtingen kan voldoen.

De heer S. is het niet met mij eens, dat de oprichting eener termijnbeurs voor suiker op Java de speculatie zoude kunnen aanmoedigen en tot andere kringen uitbreiden, aangezien in Europa en Amerika toch ook niet Jan-en-alleman dobbelt en niet iedereen tot het doen van termijnzaken wordt toegelaten. Hierop kan geantwoord worden dat aan de groote Europeesche en Amerikaansche beurzen wel degelijk alle mogelijke personen dobbelen, die overigens niets met het artikel suiker te maken hebben, en wel gebeurt dat dan door bemiddeling van speciale op de termijnbeurzen geïntroduceerde firma's of makelaars. Daaromtrent zouden zekere Londensche en Parijsche makelaarsfirma's veel kunnen vertellen! Nu heeft de ervaring geleerd, dat de speculatiegeest in tropische gewesten nog veel lichter ontvlambaar is dan in Europa, mits eene passende gelegenheid daarvoor geboden wordt.

Maar als nog ernstiger dan een eventuele uitbreiding der suikerspeculatie op Java zelf beschouw ik de gelegenheid, die door eene termijnmarkt op Java geboden zoude worden aan groote buitenlandsche operateurs om deze beurs als arbitrage te gebruiken voor operaties op andere markten, met de daaraan verbonden nadeelige gevolgen voor den reëlen suikerhandel en den economischen toestand op Java. Ik kan dan ook niet ernstig genoeg waarschuwen tegen het experiment om op Java eene termijnbeurs voor suiker te scheppen.

A. VOLZ.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING.

ENKELE OPMERKINGEN OVER DEN POLITIEKEN TOESTAND.

Dr. T. E. Gregory te Londen schrijft ons d.d. 14 Dec. 1923:

Het resultaat der verkiezingen is een volslagen verassing voor iedereen geweest. Geen der partijen heeft een duidelijke meerderheid, terwijl tezelfder tijd de beide voornaamste onderwerpen van strijd, bescher-

ming en kapitaalsheffing, een beslissenden nederlaag hebben geleden. Het resultaat van de verkiezing is het volgende:

1923		1922
257	Conservatieven	347
157	Liberalen	117
192	Arbeiderspartij	143
7	Onafhankelijken	8

Een serie constitutioneele en politieke vraagstukken, van den eersten rang vloeit uit dezen toestand voort.

In de eerste plaats is daar de toekomst van de bescherming als verkiezingsleus in het Vereenigd Koninkrijk. Door aan regeeringszijde staande sprekers is gedurende de laatste verkiezingscampagne meer dan eens opgemerkt, dat indien de protectie ditmaal niet werd ingevoerd, deze generatie haar nooit zou aanschouwen. Voor het oogenblik kon men op grond van deze overweging een krachtig beroep op de kiezers doen. Doch hoewel de conservatieve partij spijt zal hebben van haar overhaastingstactiek bij het voorlezen van haar voorstellen aan het publiek is het toch buitengewoon twijfelachtig, of nu over protectie het laatste woord gesproken is, zelfs wanneer men rekent met een kortere periode dan die van een generatie.

Om te beginnen zit de regeering met zekere, duidelijk omschreven beloften aan de Koloniën. Zij kan naar het schijnt deze maar niet zonder meer ongedaan maken, zelfs wanneer zij geneigd zou zijn zichzelf op deze wijze uit de moeilijkheden te redden, want de Koloniën zouden een dergelijke handelwijze niet zonder protest laten voorbijgaan. Bovendien brengt de Regeering door aan haar voorstellen ter Rijksconferentie vast te houden de oppositie in een zeer delicate positie. Gesteld, dat de heer Baldwin, die gelijk bekend besloten heeft niet af te treden, doch 8 Januari a.s. voor het Lagerhuis te verschijnen, een resolutie indient ten gunste van de uitvoering der aan de Rijksconferentie voorgelegde voorstellen, dan zal het een zeer kwaad ding, om er niet meer van te zeggen, voor de oppositie zijn, over de beloften ter Rijksconferentie gedaan heen te stappen en indien zij in een zwak oogenblik de resolutie aanvaardt, zal de Regeering in de tactische positie gekomen zijn, van waaruit zij het recht heeft den tegenstanders van bescherming voor te houden, dat deze gedwongen zijn geworden een zekere protectie in het belang van het Rijk te aanvaarden. Doch nog geheel afgezien van de Rijksconferentie-voorstellen moet de conservatieve partij wel aan de bescherming vasthouden, omdat zij aan het publiek niet anders heeft te bieden en aangezien een zeker deel van hen, die haar steun verleenen, verderen financieelen bijstand zouden weigeren, indien zij de protectie uit haar programma schrapt. Daarbij komen dan nog al de kansen, die voortvloeien uit het kiesstelsel, dat wij hier te lande hebben. Indien de conservatieven op het oogenblik een kleine honderd zetels minder hebben in het Lagerhuis dan een maand geleden, is dit slechts ten deele het gevolg van een zwenking in de uitgebrachte stemmen. Tot op zekere hoogte, tot op aanzienlijke hoogte zelfs is het een gevolg van de werking van het drie-partijen-stelsel onder de Engelsche kieswet, waardoor het voor een minderheid mogelijk wordt een groot aantal zetels te winnen en inderdaad is de arbeiderspartij op deze wijze enorm veel meer vooruitgegaan dan de liberalen en conservatieven. Het wordt dus voor de partijleiders mogelijk om te betoogen, dat wat nu gebeurd is weer kan voorvallen, nl. dat een betrekkelijk kleine keer in de publieke opinie voor de conservatieve partij de kans kan doen keeren en onder deze omstandigheden wordt protectie dadelijk denkbaar. Verder moet men niet vergeten, dat er thans een raadgevende commissie beraadslaagt, die werd ingesteld om een nieuw tarief te ontwerpen op het oogenblik, dat de Regeering nog meende van de overwinning zeker te zijn. Reeds vindt men betoogd, dat hierdoor zeer waardevol-propaganda-materiaal beschikbaar komt. De Regeering kan de resul-

taten, waartoe de commissie komt, verspreiden en hen dus voor de oogen van werkgevers en vakvereenigingsleden onphangen als een vrucht, die zij zouden hebben kunnen plukken, indien slechts de uitslag van de laatste verkiezingen anders geweest ware. Men begrijpt, dat de Regeering haar hoop erop had gesteld, indien zij met een meerderheid zou zijn teruggekeerd, een voldoende minderheid vakvereenigingsleden over te halen door middel van een speciaal beroep op bedrijfsbelangen. En het is duidelijk, dat een dergelijk beroep alsnog in de toekomst, zoo niet onmiddellijk na de verkiezingen kan worden gedaan. Indien men met al deze factoren rekent, dan is er, naar mijn meening geen sprake van, dat het beschermingsvraagstuk voorgoed is opgeborgen.

De arbeiderspartij bevindt zich in een zeer moeilijke positie, omdat zij slechts minderheidspartij is, die, indien zij de regeering aanvaardt, afhangt van liberale stemmen om een meerderheid te verkrijgen. Onder deze omstandigheden is het voor haar uitgesloten met enige kans op succes een ontwerp tot kapitaalsheffing of nationalisatie van de spoorwegen en de mijnen in te dienen, omdat de liberale partij zich hier uitdrukkelijk tegen heeft verklaard. Het is bovendien in het minst niet duidelijk, waarom de arbeiderspartij erop gesteld zou zijn, thans de Regeering te aanvaarden. Waar is, dat overwegingen van prestige haar in deze richting drijven, maar ook is waar, dat het den leiders toch wel zeer duidelijk moet zijn, hoe oppervlakkig het eenheidsgevoel in haar rangen en hoe ongeoeffend in parlementaire gewoonten en etiquette de meerderheid harer leden op het oogenblik nog is en hoe moeilijk het daarom zal zijn de partij bijeen te houden. Hierbij komt nog, dat de arbeiderspartij geen pers heeft, die haar steunt. Zij is reeds blootgesteld aan het vuur van practisch ieder blad hier te lande en zou natuurlijk door critici zeer ongenadig beoordeeld worden vanaf den eersten dag, dat zij het bewind aanvaardde.

Er is ongetwijfeld een groot aantal onderwerpen van algemeen sociaal belang, waarvoor de arbeiderspartij een regeling zou kunnen treffen met behulp van liberale stemmen en verondersteld mag worden, dat indien zij de Regeering aanvaardde, zij binnen twee of drie maanden reeds zal trachten haar prestige bij het electoraat te vergrooten door matiging van haar programma, ten einde vasten grond onder de voeten te krijgen voor een nieuw beroep op de kiezers, dat waarschijnlijk in den zomer of herfst van het volgend jaar zou worden gedaan. In zoverre het de buitenlandsche politiek betreft is er geen wezenlijk verschil tusschen het liberale en het arbeiders-programma en in dit opzicht mag men aannemen, dat de arbeiderspartij den geheelen steun van de liberalen zal verkrijgen en zelfs tot op zekere hoogte dien van dat deel der conservatieven, dat niet beheerscht wordt door de vijandige houding ten opzichte van alles wat ook maar eenigszins zweemt naar verzoening met Duitschland, welke door de Beaverbrook-Rothermere-pers wordt aangenomen.

De situatie is dus als volgt. De conservatieven kunnen de Regeering niet blijven voeren zonder steun van de liberalen en hetzelfde is het geval met de arbeiderspartij. Noch conservatieven, noch arbeiderspartij vertoonen neiging te verklaren, dat zij met de liberalen willen samenwerken en met de liberalen is het evenzoo gesteld ten opzichte van de andere twee. De kans van een liberaal ministerie is op twee gronden zeer klein. In de eerste plaats is deze partij de kleinste en in de tweede plaats moet rekening worden gehouden met het feit, dat de partij-organisaties van oordeel zijn, dat op het oogenblik dit land niet geregeerd kan worden zonder de een of andere zoethouder voor het electoraat. Het prestige der liberale partij zal niet lang duren, daar zij de leuze van „tranquillity” aannam. Naar de meening van den schrijver dezer regelen is dit echter juist wat op het oogenblik noodig is en zou, indien wij met een ideaal kiezerscorps te maken had-

den, de liberale partij het bewind moeten aanvaarden. Zij is te vinden noch voor maatregelen, die den handel belemmeren, noch voor aantasting van het particuliere eigendom en zij houdt er ten opzichte van de Europeesche aangelegenheden gezonde opvattingen op na, in een woord, zij zou een niet avontuurlijke en niet eierzuchtige, burgerlijke politiek voeren. Dit is juist, wat de wereld op het oogenblik het meest noodig heeft en daarom zal de liberale partij waarschijnlijk den heer Baldwin ook wel niet opvolgen. T. E. GREGORY.

AANTEEKENING.

Indexcijfers van groothandelsprijzen. — Voornamelijk tengevolge van een zeer abnormale stijging van de katoenprijzen is het algemeen indexcijfer in November met 221 punten omhoog gegaan, zoodat het nu met 4541 punten den hoogsten stand sedert October 1921 heeft bereikt. Zooals uit onderstaande — aan „The Economist” ontleende — tabel blijkt, zijn alle groepen gestegen, maar in de totale stijging van 221 punten hebben de weefstoffen met 173 punten bijgedragen.

Data	Granen en vleesch	Andere voedings- en genotm.	Weefstoffen	Delfstoffen	Diversen: oliën, hout, rubber, enz.	Totaal	Algemeen Indexcijfer
Basis (gemidd. 1901—5) ...	500	300	500	400	500	2200	100,0
Einde Juli 1914	579	352	616½	464½	553	2565	116,6
„ Nov. 1918	1289	782½	1848	903	1389½	6212	282,6
„ Dec. 1920	1344	805	1284	1216	1275	5924	269,3
„ Dec. 1921	921½	636	1106	762	931½	4357	198,0
„ Nov. 1922	864	703	1200½	704½	811	4283	194,7
„ Dec.	861	706	1184½	705	807½	4264	193,8
„ Jan. 1923	860	711½	1205½	739	808	4324	196,5
„ Febr. „	847½	746	1201	797½	810	4402	200,1
„ Mrt. „	824	752	1178½	840	797½	4392	199,6
„ Apr. „	858	752	1199	834	797	4440	201,8
„ Mei „	869½	772½	1166½	818½	785	4412	200,5
„ Juni „	815½	773	1177½	773	761	4301	195,5
„ Juli „	819½	756	1115½	744½	746½	4182	190,1
„ Aug. „	828½	762½	1119	734	744	4188	190,4
„ Sept. „	823	782	1214½	732½	745	4297	195,3
„ Oct. „	823	777	1220½	756	743½	4320	196,4
„ Nov. „	831	797½	1393½	770	749	4541	206,4

De veranderingen in de eerste groep der voedingsmiddelen waren betrekkelijk gering. De voornaamste waren een stijging van 6½ punt voor rijst en van 4 punten voor binnenlandsche tarwe. In de tweede groep heeft vooral suiker de stijging veroorzaakt. Ook boter noteerde hooger na de daling van de vorige maand, maar voor het eerst sedert drie maanden zijn de theeprijzen eenigszins gedaald.

Zooals reeds opgemerkt springt bij de weefstoffen-groep de aanzienlijke stijging der katoenprijzen in het oog. De wolprijzen toonen niet veel verandering. Australische wol iets lager. Men zegt dat een tijdelijke schaarschte in Amerika verantwoordelijk is voor de stijgende beweging der henneprijzen. Vlas is met 3 punten omhoog gegaan. Er was voortdurende vraag

zooewel voor ouden als nieuwen oogst. Ook jute is duurder geworden.

In de delfstoffengroep bleef ijzer onveranderd, maar stalen rails hebben een kleine prijsvermindering te zien gegeven. Verder is tin weder aanzienlijk gestegen, zelfs tot meer dan £ 236 per ton. De diversengroep toont slechts kleine en onbelangrijke wijzigingen. Hieronder geven wij een overzicht van de veranderingen in ieder artikel, vergeleken met de vorige maand, waarbij de gemiddelde prijs gedurende 1901—05 gelijk 50 is gesteld.

Het algemeen indexcijfer is thans 77 pCt. boven den stand van Juli 1914 gestegen, tegenover 68,4 pCt. een maand geleden en 63,1 pCt. aan het eind van Juli 1923, hetgeen ook tot uitdrukking komt in de hier volgende tabel.

Data	Granen en vleesch	Andere voedings- en genotm.	Weefstoffen	Delfstoffen	Diversen: oliën, hout, rubber, enz.	Totaal
Juli 1914....	100	100	100	100	100	100
December 1918....	226	222	293	186	241	236
December 1920....	233	229	209	261	230	231
December 1921....	159	180	180	164	168	170
November 1922....	150	200	195	152	148	167,0
December „....	149	200	193	152	146	166,2
Januari 1923....	149	201	196	159	146	168,6
Februari „....	146	211	195	172	146	171,6
Maart „....	143	214	191	181	144	171,2
April „....	148	214	195	180	144	173,1
Mei „....	150	220	189	176	142	172,0
Juni „....	141	220	191	167	137	167,7
Juli „....	141	215	181	160	135	163,1
Augustus „....	143	216	182	158	134	163,3
September „....	142	222	197	158	134	167,6
October „....	142	220	198	163	134	168,4
November „....	144	226	226	166	135	177,0

Wij laten thans nog volgen een overzicht van de indexcijfers van groothandelsprijzen in verschillende landen. Hierbij is 1913 = 100 gesteld.

	Ver. Staten ¹⁾	Frankrijk	Italië	Duitsch-land ²⁾	Zwitserland	Zweden	Nederland ³⁾	Japan
Novemb. 1918	206	358	438	...	...	367	392	214
Hoogste 1920	272	591	679	...	325	366	297	322
Decemb. 1921	147	326	594	3.585	176	172	165	209
October 1922	154	338	601	94.492	171	169	155	191
November „	156	352	596	167.412	172	163	158	188
December „	156	362	580	205.417	175	163	155	183
Januari 1923	156	387	575	715.881	175	163	157	184
Februari „	157	422	582	677.000	181	165	155	192
Maart „	159	424	587	642.700	186	168	156	196
April „	159	415	589	823.700	187	168	156	196
Mei „	156	407	580	1.498.000	181	166	149	199
Juni „	153	408	568	3.989.800	180	164	149	198
Juli „	151	408	566	28.359.900	175	162	145	192
Augustus „	150	412	567	306.335.800	173	162	142	...
September „	154	423	569	18.295 ½	181	162	145	...
October „	...	420	563	4.907.150 ½	182	161	148	...

¹⁾ Bureau of Labour. ²⁾ Frankfurter Zeitung.

³⁾ Sedert 1922 gebaseerd op 48 artikelen in plaats van op 53.

⁴⁾ In miljoenen.

Wat het cijfer voor Nederland betreft valt op te merken dat ook de stijging gedurende October voornamelijk voor rekening komt van een groot aantal voedingsmiddelen, zooals b.v. rijst, aardappelen, eieren en melk.

Datum	Algemeen index-cijfer van „the Economist”	Gem. ponden-koers over de afg. maand	Herleid algemeen index-cijfer
Januari 1914.....	110,2	12,11%	119,6
December 1918.....	277,0	11,19	256,6
December 1920.....	269,3	11,31	252,1
December 1921.....	198,0	11,42	187,2
November 1922.....	194,7	11,40%	183,8
December „.....	193,8	11,55%	185,3
Januari 1923.....	196,5	11,75%	191,2
Februari „.....	200,1	11,85	196,3
Maart „.....	199,6	11,89	196,5
April „.....	201,8	11,88	198,4
Mei „.....	200,5	11,83	196,3
Juni „.....	195,5	11,79	190,8

	Index-cijfer	of +		Index-cijfer	of +		Index-cijfer	of +
Tarwe (bti.)	78	- 1	Katoen(Am.)	199 ^s	+39	Koper	52	+ 2 ^s
„ (Eng.)	74	+ 4	„ (Egypt.)	185 ^s	+57	Delfstoff.	770	+14
Meel	74	+ 1	Garen	174 ^s	+32	Hout		
Gerst	81	- 1	Laken	165	+24 ^s	„ (Baltisch)	103 ^s	
Haver	70	+ 6	„ (Eng.)	138		Hout		
Aardapp.	78		„ (Austr.)	126	- 2	„ (Amerik.)	89	
Rijst	115	+ 6 ^s	Zijde	155 ^s		Leder	59	
Rundvl.	79	- 2 ^s	Vlas	113	+ 3	Petroleum	92	
Schapenvl.	93	- 1 ^s	Hennep	46 ^s	+ 1 ^s	Oliën	75	+ 1 ^s
Varkensvl.	89	+ 2	Jute	90	+17 ^s	Talk	80	+ 2 ^s
Gran. en vl.	831	+ 8	Weefstoffen	1393 ^s	+173	Oliezaden	64 ^s	+ 1
Thee	145 ^s	- 6 ^s	Ruw-Ijzer	107 ^s		Indigo	87	
Koffie	90		Stalen rails	75	- 4	Soda	85 ^s	
Rietsuiker	220	+ 7 ^s	Ijz. staven	92		Rubber	13 ^s	+ 5
Bietsuiker	125	+12	Kolen (st.)	134	+ 2	Diversen	749	+ 5 ^s
Boter	100 ^s	+ 7 ^s	„ (huisbr.)	88		Totaal	4541	+221
Tabak	116 ^s		Lood	129	+ 2			
And. voed. en genotm.	797 ^s	+20 ^s	Tin	92 ^s	+11 ^s			

Juli	1923.....	190,1	11,68	183,8
Augustus	„	190,4	11,59	182,7
September	„	195,3	11,56	186,9
October	„	196,4	11,56	187,9
November	„	206,4	11,53	197,0

BOEKAANKONDIGING.

International Yearbook of Agricultural Statistics 1922. Rome, 1923.

In een lijvig boekdeel onder bovenstaanden titel publiceert de statistische dienst van het Internationaal Landbouwinstituut te Rome een hoogst interessante verzameling statistische gegevens over landbouw, veeteelt en den handel in de producten dier takken van bedrijf uit de meeste landen der aarde. Tot nog toe verschenen dergelijke verzamelingen met tusschenpoozen van ongeveer 10 jaren, doch onlangs werd besloten tot jaarlijksche publicaties, waarvan het nu verschenen boekwerk de eerste is. Het bevat statistieken over de productie der belangrijkste voortbrengselen van den landbouw en behandelt daarbij naast de voornaamste graansoorten ook rijst, aardappelen, suiker, wijn, olijven, cacao, thee, koffie, tabak, hop, oliezaden, vezelstoffen (katoen, vlas, hennep, jute, zijde); verder over de internationale handelsbeweging dier producten, benevens rubber en wol, alsmede hun marktprijzen. Ook bevat de verzameling cijfers over den veestapel, productie en prijzen van kunstmeststoffen en chemische producten, die van belang zijn voor den landbouw, over zeevrachten en wisselkoersen.

In al deze statistieken worden de cijfers gegeven over 1919, 1920, 1921 en 1922 (de marktprijzen loopen zelfs tot eind Juni 1923) met ter vergelijking de gemiddelden van 1909 tot 1913. De prijzen, die van week tot week worden vermeld, worden vergeleken met die van 1913. Uit deze opsomming blijkt, uit welk een zeer groot aantal cijfers de inhoud der 357 bladzijden van het Yearbook bestaat. Deze zijn echter op zoo overzichtelijke wijze gerangschikt en in een beperkt aantal staten zoo practisch geconcentreerd, dat zij reeds bij een eersten oogopslag hun dorre karakter verliezen en vooral ook door de vergelijkingen met vorige jaren den lezer de veelbewogen geschiedenis van landbouw en handel uit de jaren na den wereldoorlog voor den geest brengen. De omstandigheid, dat die geschiedenis hier met cijfers geschreven staat, heeft het voordeel, dat de gebeurtenissen zich in haar ware proporties vertoonen. De cijfers beteekenen een leerzame illustratie van de tijden van voor- en tegenspoed, die landbouw en handel in de laatste jaren hebben doorgemaakt en van de moeilijkheden, die zij te doorworstelen hadden. Hun waarde wordt verhoogd door hun actualiteit en door het groote gedeelte der aarde, dat door het Internationaal Landbouwinstituut wordt bestreken. De landen en koloniën, die direct bij het Instituut zijn aangesloten, beslaan 79,5 pCt. van de oppervlakte der aarde en 91,4 pCt. van haar bevolking en indien de koloniën worden meegeteld, die niet op directe wijze haar gegevens verschaffen, doch tot aangesloten staten behooren, stijgen deze percentages tot 96,1 en 97,8. Practisch gesproken mogen dus de cijfers der statistieken als volledig worden beschouwd en zij vormen daardoor een geheel van groote waarde. Dank zij deze medewerking van bijna alle landen der wereld tot het welslagen van den arbeid van het Instituut was het bijvoorbeeld mogelijk een compleet overzicht te geven van de opbrengst per hectare van verschillende graansoorten in alle voornaamste productielanden, waarvan anders vergelijkende cijfers steeds slechts moeilijk te verkrijgen zijn en die toch zoo groote waarde hebben voor de beoordeeling van de mogelijkheden voor de toekomst op het belangrijke gebied der graanvoorziening van de wereld. Hoewel het natuurlijk algemeen bekend is, dat de graanopbrengst per hectare in West-Europa veel grooter is dan in de groote uitvoerlanden, zal toch menigeen gaarne in het Yearbook de juiste verhouding dier opbrengsten nagaan. Hij zal dan vinden, dat in de jaren 1909 tot

1913 het gemiddelde voor tarwe het hoogst was in België met 2370 KG. Daarop volgde Zwitserland met 2130 KG., Nederland met 2010 KG., Duitschland met 1970 KG. en Groot-Brittannië en Ierland met 1820 KG. Hoe ver de overzeesche uitvoerlanden beneden die cijfers blijven, ziet men eerst goed uit deze statistieken, die voor de Vereenigde Staten van Amerika 990 KG. opgeven, voor Argentinië 620 KG., voor Australië 810 KG. Ook in Rusland was de opbrengst slechts 730 KG. Het Canadeesche cijfer van 1330 KG. was veel gunstiger, doch in de 4 jaren na den oorlog daalde het tot 930 KG.

Interessant is ook de vermindering in Duitschland, waar de opbrengst sedert de 1970 KG. van vóór den oorlog in 1919 tot 1921 nauwelijks de 1500 KG. overtrof en in het ongunstige jaar 1922 daalde tot 1250 KG. Hetzelfde verschijnsel valt in Duitschland voor de andere graansoorten te constateeren, terwijl in de overige West-Europeesche landen en ook in de uitvoerlanden geen verandering van beteekenis heeft plaats gehad. Slechts Frankrijk had in verband met het toen nog onvolledige herstel der slagvelden een sterke daling in 1919. Dit is slechts een enkel voorbeeld van de waarde van het Yearbook voor de economische geschiedenis der laatste jaren. Vele zouden nog zijn aan te halen, zoowel uit de lijsten van den veestapel als uit die van marktprijzen, zeevrachten en wisselkoersen!

Een duidelijke inleiding tot het Yearbook vergemakkelijkt de raadpleging der statistieken, terwijl een afzonderlijk hoofdstuk is gewijd aan de moeilijkheden, welke veroorzaakt werden door het ontstaan van nieuwe staten aan het einde van den oorlog, alsook door de veranderingen, die verschillende landsgrenzen hebben ondergaan. Het Instituut is er in geslaagd voor deze moeilijkheden oplossingen te vinden, welke de waarde der statistieken en het overzichtelijke karakter der cijfers handhaafden, evenals in de meeste gevallen de mogelijkheid van vergelijking met vroegere cijfers.

Uit den geheelen inhoud van het Yearbook blijkt een grondige kennis van de bedrijven, op welke de statistieken betrekking hebben. Het wint daardoor aan bruikbaarheid en is voor het verkrijgen van een juist begrip van het gebruik van den bodem onzer aarde en van haar handelsbeweging zeker van groote waarde. Het besluit van de Algemeene Vergadering van het Internationaal Landbouwinstituut om deze publicatie jaarlijks te doen plaats vinden, verdient dan ook allen lof.

JAN SCHILTHUIS.

ONTVANGEN:

- Suriname* door Dr. M. van Blankensteyn. Rotterdam, 1923. Nijgh & van Ditmar's Uitg. Maatschappij.
- De Zegelwet 1917* door P. van der Brugge. No. 6 van het Nederlandsch Belastingrecht onder hoofdleiding van Prof. Dr. J. Ph. Suyling. Zwolle, 1923. W. E. Tjeenk Willink.
- Réconstitution Financière de l'Autriche*. Septième, huitième, neuvième et dixième rapport du Commissaire général de la Société des Nations pour l'Autriche. Période du 15 juin au 15 octobre 1923. Genève, 1923.
- Wenken ten aanzien eener meer doelmatige Ongevalsverzorging*. Voordracht gehouden op het XIXe Natuur- en Geneeskundige Congres te Maastricht door A. H. Vossenaar, Hoofdmijsnarts te Heerlen. Heerlen, Boek- en Handelsdrukkerij Jos. Penners.
- De Suikerhandel van Java* door Dr. Tio Poo Tjiang. Amsterdam, 1923. Drukkerij en Uitgeverij J. H. de Bussy.
- Warenwet, Bezuiniging en Industriële Vrijheid* door Dr. A. Verwey, Directeur van den Warenkeuringsdienst voor het gebied Breda en Mr. M. Oppenheimer, Advocaat en Procureur te 's-Gravenhage. 's-Gravenhage 1923. N.V. Boekhandel v.h. P. W. van Stockum & Zoon.

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** beteekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. Disc. Wissels. 4 1/2	12 Dec. '23	Zwits. Nat. Bk. 4	16 Juli '23
Bel. Binn. Eff. 5	12 Dec. '23	N. Bk. v. Denem. 6	1 Mei '23
Bk. Vrsch. in R.C. 6	12 Dec. '23	Zweedsche Rbk 5 1/2	8 Nov. '23
Javasche Bank ... 3 1/2	1 Aug. '09	Bank v. Noorw. 7	9 Nov. '23
Bank van Engeland 4	5 Juli '23	Bk. v. Tsjecho-slowakijë ... 4 1/2	28 Mei '23
Duitsche Rijksbk. 90	15 Spt. '23	N. Bk. v. O'rijk 9	2 Sept. '22
Bank v. Frankrijk 5	11 Mrt. '22	Hong. Bank. . 18	5 Juli '23
Belgische Nat. Bnk. 5 1/2	22 Jan. '23	Bank v. Italië. 5 1/2	11 Juli '22
Fed. Res. Bank N.Y. 4 1/2	21 Feb. '23	Z.-Afr. Res. bnk 6	
Bank van Spanje. . 5	23 Mrt. '23		

OPEN MARKT.

Data	Amsterdam		Londen	Berlijn	Parijs	N. York
	Part. disconto	Prolongatie	Part. disconto (3 mnd.)	Part. disconto	Part. disc.	Call-money
15 Dec. '23	4 1/2 - 5/8 1)	5 1/4	3 3/10 - 1/4	—	—	4 1/2 - 3/4 1)
10-15 D. '23	4 - 5/8	4 1/4 - 5 1/4	3 3/10 - 1/4	—	—	4 1/2 - 5 3/4
3-8 ,, '23	3 7/8 - 4	4 - 1/4	3 3/4 - 5/10	—	—	4 1/2 - 5 1/4
26 N.-1 D. '23	3 7/8 - 4	4	3 3/10 - 3/8	—	—	4 1/2 - 1/4
11-16 D. '22	3 3/8 - 3/4	3 3/4 - 4	2 5/8	—	—	3 3/4 - 5 1/4
12-17 D. '21	3 1/4 - 3/8	4 - 1/2	3 3/4 - 1/2	—	—	4 - 6
20-24 Jli '14	3 1/8 - 3/10	2 1/2 - 3 1/4	2 1/4 - 3/4	2 1/8 - 1/2	2 3/4	1 3/4 - 2 1/2

1) Noteering van 14 December.

WISSELKOERSEN.

WISSELMARKT.

De stemming op de wisselmarkt was rustig en eerder flauw. Londen liep langzamerhand ongeveer 1 cent terug. Dollars daalden Dinsdag van 2,63 tot 2,61 1/2, maar waren later weder eerder iets hooger. Francs waren doorlopend aangeboden. Vooral Parijs was lager, 14,12 1/2 - 13,86 1/2, terwijl België van 12,21 op 12,02 daalde en in het laatst der week eerder iets aantrok. Marken zeer stationnair, ca. 60 cent per biljoen. Skandinavie, Zwitserland en Spanje iets flauwer, zonder groote fluctuaties en meestal zonder omzetten. Buenos Aires gezocht en iets hooger op goud uitvoer naar New York. Java werd er flauwer, 96 1/8 - 96 3/8.

18 December 1923.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	Londen *)	Berlijn *)	Weenen *)	Parijs *)	Brussel **)	New York **)
10 Dec. 1923	11.46 1/2	0.00061	0.0037 1/8	14.07 1/2	12.17 1/2	2.62 3/4
11 ,, 1923	11.46 1/2	0.00063	0.0037 1/8	13.99	12.15	2.62 1/2
12 ,, 1923	11.45 1/2	0.00062	0.0036 7/8	13.94	12.09	2.61 1/2
13 ,, 1923	11.44 1/2	0.00060 1/2	0.0037 1/2	13.92	11.96 1/2	2.61 1/2
14 ,, 1923	11.45 1/2	0.00060	0.0036 7/8	13.92	12.06 1/2	2.61 7/8
15 ,, 1923	11.45 1/2	0.00059 1/2	0.0037	13.90	—	—
Laagste d.w. 1	11.43 1/2	0.00057	0.0036 1/2	13.80	11.90	2.60 1/8
Hoogste ,, ,, 1	11.47 1/2	0.00068	0.0037 1/2	14.12 1/2	12.21	2.63 1/2
8 Dec. 1923	11.46 1/2	0.00059 1/2	0.0037 1/8	14.05	12.10 1/2	2.63 1/2
1 ,, 1923	11.46	0.00042	0.0037 1/4	14.25	12.15 1/2	2.63 1/2
Muntpariteit	12.10	59.26 5)	50.41	48.—	48.—	2.48 3/4

*) Noteering te Amsterdam. **) Noteering te Rotterdam.
 1) Particuliere opgave.
 2) Noteering van 7 December. 3) Idem van 30 November.
 4) Gulden per milliard Mark. 5) Gulden per 100 Mark.

Data	Stockholm *)	Kopenhagen *)	Christiania *)	Zwitserland *)	Spanje 1)	Batavia 1) telegrafisch
10 Dec. 1923	69.—	46.70	39.25	45.82 1/2	34.17 1/2	96 1/8 - 3/8
11 ,, 1923	69.—	46.72 1/2	39.30	45.82 1/2	34.15	96 1/8 - 3/8
12 ,, 1923	68.90	46.70	39.30	45.65	34.15	96 1/8 - 3/8
13 ,, 1923	68.90	46.65	39.25	45.65	34.10	96 1/8 - 3/8
14 ,, 1923	68.90	46.65	39.25	45.65	34.10	96 1/8 - 3/8
15 ,, 1923	69.—	46.75	39.30	45.70	34.20	96 1/8 - 3/8
L'ste d. w. 1)	68.75	46.50	39.10	45.55	34.05	96 1/8
H'ste ,, ,, 1)	69.20	46.90	39.40	45.90	34.35	96 1/8
8 Dec. 1923	69.10	46.80	39.25	45.85	34.25	96 1/2 - 1/2
1 ,, 1923	69.25	47.55	39.50	46.—	34.30	96 1/8
Muntpariteit.	66.67	66.67	66.67	48.—	48.—	100

*) Noteering te Amsterdam. 1) Particuliere opgave.

KOERSEN TE NEW YORK.

Data	Cable Lond. (in \$ per £)	Zicht Parijs (in cts. p. fs.)	Zicht Berlijn (in \$ per milliard Mark)	Zicht Amsterd. (in cts. p. gld.)
15 Dec. 1923	4.38.12	5.29	0.00027	38.20
Laagste d. week	4.36.50	5.39	0.00025	38.05
Hoogste ,, ,,	4.39.25	5.29	0.00027	38.29
8 Dec. 1923	4.36.12	5.33	0.00024	38.05
1 ,, 1923	4.34.62	5.41	0.00016	37.95
Muntpariteit ..	4.86.67	19.30	23.81 1/4 1)	40 1/16

KOERSEN VAN DE VOLGENDE PLAATSEN OP LONDEN

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	1 Dec. 1923	8 Dec. 1923	10-15 Dec. '23 Laagste/Hoogste	15 Dec. 1923
Alexandrië ..	Piast. p. £	97 15/32	97 15/32	97 15/32	97 15/32
*Bangkok ...	Sh. p. tical	1/10	1/10	1/10	1/10
B. Aires 1) ..	d. p. \$	39 1/16	39 1/2	39 7/16	40 1/16
Calcutta	Sh. p. rup.	1/5 3/32	1/4 31/32	1/5	1/5 3/32
Constantin. ..	Piast. p. £	800	805	795	825
Hongkong ..	Sh. p. \$	2/3 15/16	2/3 15/16	2/3 3/8	2/4 3/16
Lissabon 1) ..	d. per Mil.	2 1/32	2 1/32	1 7/8	2 1/10
Madrid	Peset. p. £	33.27 1/2	33.49 1/2	33.41	33.55
Mexico	d. per \$	26 1/2	26 1/2	25 1/2	27 1/2
Montevideo 1)	id.	41 1/8	42 1/8	42 1/2	43 1/2
Montreal ...	\$ per £	4.42 3/4	4.45	4.45 1/2	4.50 1/2
Praag	Kr. p. £	149 1/4	149	149	150
R.d.Janeiro 1)	d. per Mil.	4 31/32	5 1/8	5 1/16	5 3/16
Rome	Lires p. £	100 1/4	100 3/4	100 1/8	100 7/8
Shanghai ...	Sh. p. tael	3/4	3/3 1/2	3/3 1/4	3/5
Singapore ...	id. p. \$	2/4 5/32	2/4 1/32	2/4 3/32	2/4 5/32
Valparaiso 2)	peso p. £	40.40	40.20	40.50	41.00
Yokohama ..	Sh. p. yen	2/2 1/2	2/2 1/4	2/1 1/2	2/2 1/2

* Koersen der voorgaande dagen. 1) Telegrafisch transfert. 2) 90 dg.

NOTEERING VAN ZILVER.

	te Londen	N. York	te Londen	N. York
15 Dec. 1923 ..	33 1/8	65 1/2	16 Dec. 1922 ..	30 7/16
8 ,, 1923 ..	33 3/10	64 1/2	17 Dec. 1921 ..	36 3/8
1 ,, 1923 ..	33 1/4	64 1/8	20 Juli 1914 ..	24 15/16

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 17 December 1923.

Activa.		
Binnenl. Wis- sels, Prom., enz. in disc.	H.-bk. f 114.491.994,44 B.-bk. ,, 37.192.308,78 Ag.sch. ,, 60.468.229,33	f 212.152.532,55
Papier o. h. Buitenl. in disconto	.....	—
Idem eigen portef.	f 34.560.572,—	—
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel. ,,	—	34.560.572,—
Beleeningen	H.-bk. f 39.009.407,34 incl. vrsch. B.-bk. ,, 19.361.680,56 in rek.-ert. Ag.sch. ,, 99.164.561,96	f 157.535.649,85
Op Effecten	f 148.021.612,18	—
Op Goederen en Spec. ,,	9.514.037,67	157.535.649,85
Voorschotten a. h. Rijk	—	13.938.911,37
Munt en Muntmateriaal	Munt, Goud	f 56.240.100,—
Muntmat., Goud ..	525.546.410,51	—
	f 581.786.510,51	—
Munt, Zilver, enz. ,,	8.674.413,04	—
Muntmat., Zilver ..	—	590.460.923,55
Effecten	Bel. v. h. Res. fonds f 5.941.753,81 id. van 1/8 v. h. kapit. ,, 3.992.248,89	9.934.002,70
Geb. en Meub. der Bank	—	5.000.000,—
Diverse rekeningen	—	78.668.199,65
	f 1.102.250.791,67	—
Passiva.		
Kapitaal	f 20.000.000,—	—
Reservefonds	5.999.469,43	—
Bijzondere reserve	9.000.000,—	—
Bankbiljetten in omloop	1.029.150.645,—	—
Bankassignatiën in omloop	2.128.838,25	—
Rek.-Cour. Het Rijk f	—	—
saldo's: Anderen ,,	24.554.404,51	24.554.404,51
Diverse rekeningen	—	11.417.434,48
	f 1.102.250.791,67	—
Beschikbaar metaalsaldo	f 378.644.284,65	—
Op de basis van 1/8 metaaldekking ..	167.457.507,10	—
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is. ,,	1.893.248.420,—	—

NED. BANK 17 December 1923 (vervolg).
Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opeischb. schulden	Beschikk. Metaal-saldo	Dek-kings-perc.
17 Dec. '23	581.787	8.674	1.029.151	26.683	378.644	56
10 " '23	581.786	7.475	1.027.360	26.941	377.748	56
3 " '23	581.786	7.701	1.041.869	33.117	373.837	55
26 Nov. '23	581.783	8.181	1.004.308	42.634	379.918	56
19 " '23	581.782	8.031	1.010.384	35.441	379.987	56
18 Dec. '22	581.790	9.074	968.081	32.284	390.095	59
19 Dec. '21	605.969	8.366	1.014.343	31.799	404.366	59
25 Juli '14	162.114	8.228	310.437	6.198	43.521 ¹⁾	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Hiervan Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenland	Diverse reke-ningen ²⁾
17 Dec. 1923	212.153	22.000	157.536	34.561	78.668
10 " 1923	190.026	21.000	174.333	35.108	82.956
3 " 1923	175.737	21.000	190.488	38.909	96.236
26 Nov. 1923	188.238	42.000	142.237	57.040	99.835
19 " 1923	181.416	43.000	148.280	55.857	87.924
18 Dec. 1922	196.781	36.000	121.257	75.324	29.329
19 Dec. 1921	269.682	88.700	126.622	36.146	17.235
25 Juli 1914	67.947	14.300	61.686	20.188	509

¹⁾ Op de basis van $\frac{2}{5}$ metaaldekking. ²⁾ Sluitpost activa.

's RIJKS SCHATKIST.

De Minister van Financiën maakt o.m. bekend:

	10 Dec. 1923	17 Dec. 1923
dat uitstonden		
aan schatkistpromessen	f 306.840.000,—	f 310.840.000,—
waarv. direct bij Ned. Bk.	" 21.000.000,—	" 22.000.000,—
aan schatkistbiljetten	" 187.153.000,— ¹⁾	" 186.229.000,—
aan zilverbons	" 30.735.419,50	" 39.455.613,—
Tegoed v.d. Postch. en Gdst. bij 's Rijks Schatkist...	" 106.558.196,53 $\frac{1}{2}$	" 106.558.196,53 $\frac{1}{2}$
Onder de vlottende schuld is begrepen:		
Voorsch. aan de Koloniën	" 100.049.304,17	" 102.255.887,60
Voorschot aan Gemeenten voor door Rijk voor hen te heffen Ink. belasting	" 31 October 1923 84.153.578,07	" 30 November 1923 83.577.412,99
Voorschot aan rek. houders v. d. Postch. en Girodst.	" 10 Dec. 1923 60.677.164,23	" 17 Dec. 1923 63.097.785,08 $\frac{1}{2}$
In daggeldleening tegen onderp. v. schatk. papier	" —	" —

¹⁾ Waarvan f 37.056.000 vervallen op of na 1 April 1927.

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.
De Minister van Koloniën maakt bekend:

	8 Dec. 1923	15 Dec. 1923
Voorschot uit 's Rijks kas aan N.-I.	f 95.914.000,85	f 99.772.569,34
Ind. Schatk. prom. in oml.	" 79.100.000,—	" 79.100.000,—
Voorsch. Jav. Bk. aan N.-I.	" 1.100.000,— ¹⁾	" 2.800.000,—
Muntbiljetten in omloop.	" 41.800.000,—	" 42.500.000,—

¹⁾ Tegoed van Ned.-Indië bij de Javasche Bank.

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens. De samengetrokken cijfers der laatste weken zijn telegrafisch ontvangen.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opeischb. schulden	Beschikk. metaal-saldo
8 Dec. 1923	222.500		265.000	120.500	145.400
1 " 1923	222.250		259.500	129.000	144.550
24 Nov. 1923	222.250		259.500	129.500	144.450
10 Nov. 1923	160.677	61.480	265.202	131.743	143.507
3 " 1923	160.600	61.371	262.511	130.842	144.020
9 Dec. 1922	155.240	56.442 ¹⁾	267.796	112.120	136.467
10 Dec. 1921	152.978	27.551	289.558	93.595	104.412
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842 ²⁾

Data	Dis-conto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaalb.	Beleeningen	Voor-schotten afh. Gou-vernem.	Diverse reke-ningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
8 Dec. 1923		162.700		1.100 ³⁾	***	58
1 " 1923		162.420		3.200 ³⁾	***	57
24 Nov. 1923		166.610		1.400 ³⁾	***	57
10 Nov. 1923	37.865	24.171	92.107	6.584 ³⁾	44.254	56
3 " 1923	37.824	26.251	91.100	4.632 ³⁾	39.741	56
9 Dec. 1922	37.501	26.312	105.339	109.836 ³⁾	24.661	55
10 Dec. 1921	35.236	14.631	120.141	32.919	13.446	47
25 Juli 1914	7.259	6.395	47.934	6.446	2.228	44

¹⁾ Sluitpost activa. ²⁾ Basis $\frac{2}{5}$ metaaldekking. ³⁾ Creditsaldo.

DE SURINAAMSCH-BANK.
Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Discont.	Div. reke-ningen ¹⁾
10 Nov. 1923..	1.154	1.556	1.013	1.182	647
3 " 1923..	1.154	1.636	1.042	1.172	614
27 Oct. 1923..	1.162	1.451	928	1.174	616
20 " 1923..	1.162	1.479	956	1.174	642
11 Nov. 1922..	1.220	1.796	692	1.231	555
25 Juli 1914..	645	1.100	560	735	396

¹⁾ Sluitpost der activa.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.
BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden ponden sterling.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
12 Dec. 1923	128.019	126.270	288.679	27.000	244.181
5 " 1923	127.873	126.112	284.393	27.000	239.946
28 Nov. 1923	127.769	125.016	281.581	27.000	236.882
21 " 1923	127.766	128.869	281.202	27.000	236.599
13 Dec. 1922	124.446	123.161	292.468	27.000	249.602
22 Juli 1914	40.164	29.317	—	—	—

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Reserve	Dek-kings-perc. ¹⁾
12 Dec. '23	50.599	74.194	11.598	116.865	21.499	16,73
5 " '23	69.724	74.362	11.210	136.601	21.511	14,55
28 Nov. '23	43.374	72.797	21.132	99.767	22.503	18,60
21 " '23	43.439	74.143	17.236	106.232	23.647	19,15
13 Dec. '22	53.927	66.123	10.113	114.773	22.735	18,20
22 Juli '14	11.005	33.633	13.735	42.185	29.297	52 $\frac{1}{8}$

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

DUITSCH-BANK.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Darlehens-kassenscheine, in milliarden Mark.

Data	Metaal	Daarv. Goud	Waarv. b. Buitt. circ.bkn ¹⁾	Kassen-scheine	Circulatie	Dek-kings-perc. ²⁾
15 Nov. '23	5,6	0,467	0,011	1,996	92,845	2
7 " '23	6,5	0,467	0,011	2,205	19,153	12
31 Oct. '23	10,8	0,467	0,011	115	2,497	4
23 " '23	14,3	0,467	0,011	80	524	15
15 Nov. '22	1,1	1,005	0,050	0,051 ⁴⁾	0,582 ⁴⁾	9
23 Juli '14	1,7	1,357	—	0,065 ³⁾	1,9 ³⁾	93

Data als boven.	Wissels			Rek. Crt.	Darlehens-kassenscheine	
	Totaal	Handels-wissels	Schatkist-papier		Tot. uit-gegeven	In kas bij de Rijksb.
	229.331	39.530	189.801	129.553	2000	2000
	34.156	8.057	26.099	16.831	2200	2200
	7.637	1.058	6.579	3.868	115	115
	831	153	678	390	80	80
	0,754 ⁴⁾	0,175 ⁴⁾	0,579 ⁴⁾	0,212 ⁴⁾	0,065 ⁴⁾	0,051 ⁴⁾
	0,751 ³⁾	0,751 ³⁾	—	0,944 ³⁾	—	—

¹⁾ Onbelast. ²⁾ Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine. ³⁾ In milliarden. ⁴⁾ In biljoenen.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waarvan in het Buittent.	Zilver	Te goed in het Buitenland	Buit. gew. voorsch. a/d. Staat
13 Dec. '23	5.540.047	1.864.321	296.352	573.594	23.100.000
6 " '23	5.539.876	1.864.321	296.194	573.859	23.200.000
29 Nov. '23	5.539.802	1.864.321	296.113	561.514	22.800.000
14 Dec. '22	5.534.531	1.864.367	288.837	573.072	22.900.000
23 Juli '14	4.104.390	—	639.620	—	—

Data als boven.	Wissels	Uitge-stelde Wissels	Beleeningen	Bankbil-jetten	Rek. Crt. Parti-culieren	Rek. Crt. Staat
	3.183.863	16.928	2.435.242	37.547.494	2.005.611	24.592
	3.273.588	17.064	2.413.706	37.939.333	2.097.671	15.417
	3.725.376	17.488	2.270.563	37.329.312	2.183.366	20.247
	2.267.599	28.998	2.165.191	36.070.029	2.124.288	17.355
	1.541.980	—	769.400	5.911.910	942.570	400.590

BANQUE NATIONALE DE BELGIQUE.

Voornaamste posten in duizenden franca.

Data	Metaal incl. buitenl. saldi	Beleen. van buit.l. vorder.	Beleen. van prom.d. provinc.	Binn. wissels en beleen.	Circu- latie	Rek. Crt. partic.
13 Dec. '23	358.245	84.653	480.000	1417.587	7.274.300	315.680
6 " '23	354.799	84.653	480.000	1373.095	7.275.571	187.537
29 Nov. '23	353.566	84.653	480.000	1397.763	7.277.557	275.777
14 Dec. '22	340.691	84.653	480.000	713.474	6.660.245	230.380

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goudvoorraad			Zilver etc.	F. R. Notes in circu- latie
	Totaal bedrag	Dekking F. R. Notes	In het buitenl.		
28 Nov. '23	3.112.436	2.165.789	—	84.846	2.246.300
21 " '23	3.135.456	2.158.499	—	77.425	2.223.074
14 " '23	3.134.009	2.161.916	—	75.370	2.263.048
29 Nov. '22	3.072.858	2.124.680	—	129.952	2.329.814

Data	Wissels	Totaal Deposito's	Gestort Kapitaal	Goud- Dek- kings- perc. 1)	Algem. Dek- kings- perc. 2)
28 Nov. '23	1.083.385	1.938.593	110.095	74,4	76,4
21 " '23	1.030.742	1.941.479	110.103	75,3	77,1
14 " '23	1.059.562	1.982.431	110.023	73,8	75,6
29 Nov. '22	909.322	1.860.223	107.207	73,3	76,4

1) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opelschbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. 2) Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

**PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET
FED. RES. STELSEL.**

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
21 Nov. '23	767	11.898.587	1.390.092	15.235.034	4.022.110
14 " '23	767	11.929.769	1.404.820	15.377.749	4.028.523
7 " '23	767	11.920.983	1.358.176	15.259.656	4.033.525
22 Nov. '22	784	11.179.994	1.375.572	14.881.977	3.671.559

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 17 December 1923.

Er zijn in de achter ons liggende week eenige voorvallen te registreeren geweest, welke zonder eenigen twijfel een gunstigen invloed op de internationale beurzen hadden kunnen uitoefenen; waren er niet nog andere factoren naar voren getreden, die als tegen-tendens hebben gefungeerd. Als voornaamste der gunstige omstandigheden kunnen hier genoemd worden primo de bereidwilligheid van de Vereenigde Staten om deel te nemen aan het onderzoek naar Duitschlands betalings-capaciteit en naar de kapitaalvlucht, welke uit dit land heeft plaats gehad, secundo de betrekkelijke rust, welke in Duitschland, zoowel in politiek als in geldtechnisch opzicht, is ingetreden.

Aan den anderen kant is het echter begrijpelijk, dat men niet al te veel waarde heeft gehecht aan de stabiliteit der buitenlandsche wisselkoersen in Duitschland, hoewel deze wel één der voorwaarden mag worden geacht, waardoor een herstel van meer normale verhoudingen mogelijk is. De thans heersche stabiliteit echter moet niet in de eerste plaats worden aangezien als een weerspiegeling van rustiger toestanden, al werken deze uit den aard der zaak ook wel eenigszins hiertoe mede. Hoofdzaak is, dat de leiding van de Rijksbank de situatie voor het oogenblik zoodanig schijnt te beheerschen, dat de noteering der buitenlandsche wisselkoersen, zonder aan de waarheid afbreuk te doen, min of meer op één peil gehouden kan worden. De beurs is dan ook reeds begonnen weer iets vaster te worden, eensdeels in verband met de ruimere geldmarkt, doch anderdeels in de verwachting, dat de stabiliteit in de buitenlandsche wisselkoersen toch niet gehandhaafd zal kunnen worden.

De markt te Londen heeft weinig aanleiding tot diepgaande beschouwingen gegeven. De uitslag van de verkiesingen heeft den ondernemingslust nog steeds een rem aangelegd. Vooral na de vergadering van de arbeiderspartij,

waarin verklaard werd, dat men den strijd tegen de regeering wil aanbinden, heeft men zich ter beurze eenige reserve opgelegd. Nu worden deze uitingen van de Labour-party wel niet al te ernstig opgenomen en beschouwt men ze meer als een leuze, waaronder zij in de naaste toekomst voor haar kiezers wenschte te verschijnen, doch het Britsche parlementaire stelsel verschaffte nog al eens verrassingen en zoo is men niet al te gerust op de naaste toekomst. Anderzijds is er ook geen spoor van nervositeit te ontdekken geweest. Integendeel konden enkele aandeelen, die anders waarschijnlijk te lijden zouden hebben gehad onder de gevolgen van protectionistische maatregelen, zich herstellen en was ook de afdeeling voor eerste-klasse beleggingswaarden, voornamelijk staatsfondsen, vast gestemd, in verband met het feit, dat de „capital-levy” in ieder geval voorloopig niet op het regeeringsprogramma zal komen.

De beurs te Parijs was vrij opgewekt, doch dit was in hoofdzaak het geval voor arbitrage-waarden, als gevolg van de daling van den koers van den Franc. Die reactie kan ten deele als een seizoens-verschijnsel worden beschouwd, doch heeft thans wel wat al te groote proporties aangenomen. De onrust, die hierdoor in het land is gewekt, heeft haar terugslag op de fondsenmarkt doen gevoelen en het is vermoedelijk hieraan toe te schrijven, dat, behalve de hierboven genoemde arbitrage-waarden — welke automatisch stijgen met de koersen van buitenlandsche betaalmiddelen — de overige fondsen ietwat aarzelen van stemming zijn geweest, ondanks de zeer gunstige berichten, die uit het Ruhrgebied komen en de vriendelijke commentaren, welke men alom in het buitenland op het komende gezamenlijk onderzoek naar de economische positie van Duitschland heeft doen hooren. Vooral de resultaten uit de Ruhr zouden anders vermoedelijk wel in staat zijn geweest, enthousiasme te wekken. Het Ruhrgebied heeft gedurende de jongste week 91.000 ton cokes geleverd — ongeveer 15.000 ton per dag — en 211.000 ton steenkool — circa 35.000 ton per dag — hetgeen circa drie vierde gedeelte is van de normale leveranties op rekening van de schadeloosstelling. Gedurende November is uit het Ruhrgebied meer cokes verkregen dan in eenige maand sedert de bezetting in Januari j.l. het geval is geweest. Het totaal voor die maand bedroeg 205.000 ton, of gemiddeld 6.800 ton per dag. De Regeering rekent er op in de naaste toekomst uit de overeenkomst met de Deutsche industrielen per dag 3.000 ton cokes en 6.000 ton steenkool te ontvangen, afgezien van 15.000 ton steenkool uit voorraden en 11.000 ton uit de mijnen, welke rechtstreeks door de Fransche bezettingsautoriteiten worden geëxploiteerd. Dit op zich zelve kan natuurlijk in Frankrijk slechts voldoening wekken; bovendien wijzen de cijfers op een steeds normaler wordend verkeer op de régiespoorwegen, een feit, dat kortelings ook door den heer Bréaud, den directeur van de Fransch-Belgische régiespoorwegen, met cijfers nader is aangeduid. Het gevolg van den reagerenden Franc-koers is dan ook vrij sterk geweest, zoodat dergelijke gunstige omstandigheden niet voldoende in het koersspel tot uitdrukking zijn gekomen. Mocht de dalende beweging der Fransche valuta verder doorzetten, dan zal zij zich vermoedelijk nog sterker uitspreken in een verhooging der noteeringen. Voor het oogenblik echter is het geloof aan een beweging van voorbijgaanden aard nog te sterk.

De markt te New York is kalm gebleven. Eigenaardig genoeg zijn de cijfers, welke regelmatig bekend worden gemaakt aangaande den stand der industrie, nog steeds niet in overeenstemming met de gunstige verwachtingen, die, voornamelijk door bankiers, ten aanzien van de naaste toekomst worden gekoesterd. Zoo hebben bijv. de onuitgevoerde orders der Steeltrust per einde November slechts 4.369.000 ton bedragen, een cijfer, dat schrill afsteekt bij het hoogst bereikte, per einde Maart, van dit jaar (7.403.000) en dat meer nabij de opgaven van de depressie maanden van einde 1921 en begin 1922 komt. Ook is de jongste verhooging van het dividend op de gewone aandeelen in dit licht niet goed verklaarbaar. Tenzij dan ook de bankiers en de leiders van de groote nijverheids-ondernemingen andere gegevens hebben, waarnaar zij zich richten en in verband waarmee hun optimisme gerechtvaardigd mag worden geacht, moet de objectieve beoordeelaar aannemen, dat de gang van zaken in de Unie, hoewel lang niet onbevredigend, toch ook geen aanleiding geeft tot al te buitensporige verwachtingen. Blijkbaar is men in Wallstreet dezelfde meening toegedaan; althans men heeft hier de voorkeur gegeven aan een afwachtende houding.

Ten onzent is het evenement van de week de discontoverhoging van de Nederlandsche Bank geweest. Het onmiddellijk gevolg was een hooger geldkoers in de open markt en een druk op de noteeringen van beleggingswaarden. Deze is echter van zeer voorbijgaanden aard geweest, zoodat per saldo de nadeelige verschillen niet groot zijn geworden, ter-

Noteeringen.

Data	Chicago			Buenos Ayres		
	Tarwe Dec.	Mais Dec.	Haver Dec.	Tarwe Dec.	Mais Dec.	Lijnzaad Dec.
15 Dec. '23	103 $\frac{3}{8}$	70 $\frac{3}{8}$	45 $\frac{3}{8}$	11,90	9,85	24,10
8 „ '23	103 $\frac{3}{8}$	73 $\frac{3}{8}$	45 $\frac{3}{8}$	12,40	10,40	23,10
15 Dec. '22	123 $\frac{3}{8}$	74 $\frac{3}{8}$	45 $\frac{3}{8}$	11,85	7,80	20,25
15 Dec. '21	108	46 $\frac{3}{8}$	32 $\frac{3}{8}$	11,85	7,55	17,40
15 Dec. '20	173	68 $\frac{3}{8}$	45 $\frac{3}{8}$	17,65 ¹⁾	9,10 ¹⁾	17,30 ¹⁾
20 Juli '14	82	56 $\frac{3}{8}$	36 $\frac{3}{8}$	9,40	5,38	13,70

¹⁾ Per Februari.

Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.

Soorten	17 Dec. 1923	10 Dec. 1923	18 Dec. 1922
Tarwe*	12,25	12,25	13,40
Rogge (No. 2 Western) ¹⁾	9,40	9,40	11,80
Mais (La Plata)..... ²⁾	205,—	205,—	193,—
Gerst (48 lb. malting)... ²⁾	200,—	198,—	190,—
Haver (38 lb. white clipp.) ¹⁾	9,85 ⁴⁾	10,50 ⁴⁾	10,60
Lijnkoeken (Noord-Ameri- ka van La Plata-zaad) ¹⁾	13,50	13,65	13,75
Lijnzaad (La Plata) .... ³⁾	470,—	465,—	440,—

¹⁾ p. 100 KG. ²⁾ p. 2000 KG. ³⁾ per 1960 KG.

⁴⁾ Nr. 2 Hard/Red Winter Wheat. ⁴⁾ No. 3 Canada Haver.

AANVOEREN in tons van 1000 KG.

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	9/15 Dec. 1923	Sedert 1 Jan. 1923	Overeenk. tijdvak 1922	9/15 Dec. 1923	Sedert 1 Jan. 1923	Overeenk. tijdvak 1922	1923	1922
Tarwe	8.467	789.324	1.076.346	—	31.086	34.509	820.410	1.110.855
Rogge	71.244	555.800	339.799	—	485	—	556.285	339.799
Boekweit	419	25.734	13.177	—	—	—	25.734	13.177
Mais	6.113	615.680	931.652	—	73.715	95.818	689.395	1.027.470
Gerst	8.478	280.652	146.612	—	14.018	8.871	294.670	155.483
Haver	6.338	74.376	110.175	—	533	292	74.909	110.467
Lijnzaad	1.545	137.278	170.958	—	53.544	76.838	190.822	247.796
Lijnkoek	2.455	177.988	124.260	—	—	1.547	177.988	125.807
Tarwemeel	2.610	129.137	68.345	—	4.754	7.540	133.891	75.885
Andere meelsoorten	—	1.592	9.710	—	—	2.665	1.592	12.375

berichten goed zijn. Over Rusland ontbreken nog steeds regelmatige berichten. De verschepingen van dat land waren deze week weer zeer ruim en vormden weer een belangrijk percentage van de totaal naar Europa verscheppte hoeveelheid. Dit totaal was aanmerkelijk kleiner dan in de beide voorafgaande weken, maar toch nog ruim voldoende voor de geschatte behoefte der importlanden. Wat evenwel opvalt zijn de zeer groote verschepingen van tarwe, maar vooral van tarwemeel naar niet-Europeesche bestemmingen. Het totaal uitgedrukt in equivalent aan tarwe bedroeg ruim 200.000 tons tegen 310.000 tons naar Europa. Deze zeer groote export naar niet-Europeesche landen (voornamelijk Japan) wordt in de oude Europeesche markten wel eens wat over het hoofd gezien. Op het oogdenk geeft het de verklaring van een zekere stabiliteit, die zich reeds geruimen tijd in de verschillende exportmarkten doet gelden. Het is onwaarschijnlijk dat deze groote niet-Europeesche vraag even sterk zal voortduren. Ware dit wel het geval, van het overgroote overschot zou niet veel overblijven.

De naderende feestdagen waren waarschijnlijk oorzaak van geringe vraag in de meeste Europeesche markten. In Engeland was het nog steeds voornamelijk Manitoba tarwe die gekocht werd. Ook het Continent bleef voor die soort belangstelling toonen, doch ook La Plata soorten werden gekocht.

Voor rogge is de toestand weinig veranderd. Rusland blijft ruim — te ruim — aanbieden. Vooral stoomende partijen op Holland en Duitsland werden tot geleidelijk lagere prijzen verhandeld. Op latere aflading vraagt men meer, maar de koopers toonden slechts geringe belangstelling. Amerikaanse rogge blijft in verhouding te duur.

Ofschoon de verschepingen van mais klein waren, was de vraag al heel gering en het gevolg was dat de prijzen in de meeste markten nogal terug liepen. Ook de exportmarkten waren flauw gestemd. In Argentinië daalden de exportmarkten niet onaanzienlijk. De betrekkelijk geringe hoeveelheden, die nog worden aangeboden, waren lager te koop zonder evenwel veel belangstelling te trekken. Men blijft het oog gevestigd houden op Noord-Amerika, maar ofschoon de laatste dagen de prijzen aldaar niet onbelangrijk gedaald zijn, blijven ze toch nog te hoog in verhouding tot andere maïssoorten om spoedig een groote exportbeweging te kunnen verwachten. Intusschen blijven de aanvoeren in de Staten buiten verwachting groot en de zichtbare voorraad neemt gestadig toe, zoodat er zich een surplus vormt, dat geëxporteerd moet worden, tenzij de aanvoeren spoedig mochten verminderen, wanneer de binnenlandsche consumptie dat surplus gemakkelijk zou kunnen opnemen.

Voor ons land blijft Roemeensche mais de goedkoopste soort, vooral waar ten gevolge van te groot aanbod van stoomende partijen de prijzen gedrukt waren. Roemenië zelf vraagt evenwel beduidend meer. Ten gevolge van goede oogstberichten uit Argentinië was er veel drang nieuwe oogstposities te verkoopen; verschillende zaken kwamen tot stand.

Gerst blijft hoog in prijs en de vraag is dientengevolge

verminderd. Hamburg blijft nog de beste markt.

Haver was nu en dan gevraagd, vooral ook door Scandinavië. In de prijzen kwam al heel weinig verandering.

Lijnzaad was sterk onderhevig aan de weerberichten uit Argentinië. Over het algemeen was de markt vast, althans de vraagprijzen werden aanmerkelijk verhoogd. De vraag was evenwel niet voldoende, daar olie niet in evenredigheid vast was. Meerdere vraag van den kant van Noord-Amerika hield evenwel op, ook toen de weerberichten wederom gunstig werden.

SUIKER.

De noteeringen op de termijnmarkt te New York flue-tueerden de afgelopen week eenigszins, doch sloten op vrijwel hetzelfde niveau als bij opening, n.l. met 5,30 voor Januari; 4,70 voor Maart; 4,75 voor Mei en 4,80 voor Juli, terwijl Spot Centrifugals op 7,28 geopend, opliepen tot 7,47 om op 7,41 te sluiten. De stemming voor prompte suiker bleef nogal prijshoudend en wat Cubasuiker werd tot d.e. 5,50 f.o.b. verhandeld, hoewel de raming der Suikervereeniging te Havana van den Cuba-oogst met 3.775.000 tons niet geheel zonder invloed op speculanten gebleven is.

De laatste Cuba-statistiek luidt als volgt:

	1923	1922	1921
	Tons	Tons	Tons
Weekontvangsten 10 Dec. '23..	1.373	4.276	21.762
Tot. sedert 10 Dec. '22-2 Dec. '23	3.602.910	3.996.387	3.936.040
Aantal werkende fabrieken ..	4	15	8
Weekexport 10 Dec. '23.....	20.223	24.505	37.067
Totale export 1 Jan.-10 Dec. '23	3.465.568	3.878.608	2.430.740
Totale voorraad 10 Dec. '23 ..	12.396	27.266	951.610

Willett & Gray hebben in verband met de reeds gemelde verlaging van den Europeeschen bietsuikeroogst hunne vorige raming van den wereldsuikeroogst (19.146.000 tons) teruggelicht op 18.600.000 tons. (Productie vorig jaar 18.000.000 tons).

In Engeland bleef de stemming de geheele week zeer vast wegens de aanhoudende schaarschte aan prompte suiker.

De Board of Tradestatistiek voor November luidt:

	November.		Nov./Jan.	
	1923	1922	1923	1922
	Tons	Tons	Tons	Tons
Import Riet	74.929	124.677	1.078.593	1.318.932
„ Biet	—	—	—	—
„ Geraffineerd ..	40.991	53.688	341.182	477.437
Totaal	115.920	178.365	1.419.775	1.796.369
Voorraad in Entrepot	112.200	273.950	—	—
„ in Raffinader.	46.350	53.000	—	—
Opbrengst ..	84.243	70.368	875.371	876.009
Tot. binn. Consumptie	128.872	131.902	1.358.298	1.487.806
Totale Export	7.740	2.204	82.043	42.099
Voorr. op 31 Oct.	1923 { 183.800	1922 { 266.300		
„ „ 30 Nov.	158.550	326.950		

Op Java bleef de markt prijshoudend, doch er werden geen belangrijke afdoeningen gemeld. Disponibele witte suiker werd herverkocht tot f 22,— a f 22,37½ en Juli levering tot f 16,25. De afschepingen van Java bedroegen gedurende November 170.000 tons (en niet 140.000 tons, zooals abusievelijk in het vorig bericht gemeld). De totale verschepingen van Mei t/m. November bedragen thans 1.313.861 tons tegen 1.114.578 tons in 1922. De totale verkoopen uit oogst 1924 bedroegen op 8 December ongeveer 1.178.000 tons.

Hier te lande was de markt vrijwel de geheele week prijshoudend. Hoewel de prijzen op de termijnmarkt langzaam wat konden oploopen bleef de handel toch zeer beperkt en sloot de markt in verflauwde stemming op f 33,50/32,37½ voor December, f 32,25/31,50 voor Mei en f 29,87½/29,50 voor Augustus. De weekomzet bedroeg ongeveer 4000 tons.

NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per Maart	Londen			New York 96 pCt. Centrifugals
		Tates Cubes No. 1	White Java f.o.b. per	Amer. Granulated c.i.f.	
			Mei/Juni	November	
13 Dec. '23	f 32¾	Sh. 63/9	Sh. 25/9	Sh. 25/-	\$ 7,47
6 " '23	„ 31¼	63/9	25/9	24/-	7,28
13 Dec. '22	„ 24¾/16	55/6	23/-	17/6	5,75
13 Dec. '21	„ 20½/16	54/-	18/1½	12/-	3,86
4 Juli '14	„ 11¾/32	18/-	—	—	3,26

KATOEN.

Marktbericht van de Heeren Sir Jacob Behrens & Sons, Manchester, d.d. 5 December 1923.

Er was gisteren een groote opwinding in de markt voor Amerikaansche katoen en prijzen fluctueerden zeer sterk, zoodat de termijnnotering voor Januari zelfs 129 punten daalde. Deze daling wordt toegeschreven aan liquidaties door speculanten en later op den dag hebben prijzen zich weer eenigszins hersteld, zoodat de daling tenslotte niet zoo heel groot is geweest. De verkoopen deze week zijn vrij gering geweest en het meeste is nog gedaan in Amerikaansche en Perukatoen. De fluctuaties in Egyptische katoen zijn bijna even groot als in Amerikaansche en prijzen voor Januari waren bijna 94 punten lager dan den dag daarvoor. Verkoopen van Egyptische katoen zijn deze week van weinig beteekenis geweest en den oogst schat men thans op 6 miljoen cantars, terwijl de aanvoeren vrij belangrijk zijn. Waarschijnlijk verkoopen de planters graag tegen de tegenwoordige prijzen, daar deze reeds over 7 d. per lb. hooger zijn dan een maand geleden. De notering voor F. G. F. Sakellaridus op Donderdag was zelfs 26,95 d., de hoogste prijs die tot nu toe is gezien.

Prijzen van Amerikaansche garens zijn thans weer lager in verband met de daling van ruwe katoen, maar verkoopen b'even moeilijk en er komen slechts weinig zaken tot stand. Voor Indië meldt men nog enkele afsluitingen voor 40er mule en 60er bundles, maar over het algemeen nemen koopers weer een afwachting houding aan. Prijzen van Egyptische garens zijn ook lager, hoewel bij deze groote fluctuaties koopers huiverig zijn om orders te plaatsen. Gisteren ging op de markt over het algemeen slechts heel weinig om.

Prijzen van manufactures bleven in het begin van de week stijgen tot de buitengewone fluctuaties in katoenprijzen op Dinsdag een einde hieraan maakten en zelfs vrijwel alle zaken tot stilstand kwamen. Bij de laatste stijging werd het steeds moeilijker orders te plaatsen en kostprijzen hier werden zoo hoog, dat koopers in vele gevallen werden afgeschrikt, zoodat alleen die fabrikanten die nog tot lagere prijzen wenschten af te geven, orders konden boeken. De biedingen van China zijn nog veel te laag, doch van Indië komen veel aanvragen binnen, hoewel deze ook slechts in enkele gevallen tot zaken leiden. Prijzen blijven echter vast en hoewel door de daling der laatste dagen de stemming wat minder zeker is, gelooft men dat deze daling slechts van voorbijgaanden aard is en dat men op den duur weer een vaste markt zal zien.

Manchester, d.d. 12 December 1923.

De markt van Amerikaansche katoen heeft deze week zeer sterk gestuurd; Maandag waren prijzen van „futures“ 141 punten lager en gisteren na een opening van 77 punten lager sloot de markt voor Januari weer 12 punten hooger. Dit wordt toegeschreven aan het Ginner's rapport van 1 December, dat verleden Zaterdag in Amerika is gepubliceerd en waaruit blijkt, dat op 14 November totaal 875.000 balen zijn gegind tegen 448.000 balen in dezelfde periode van verleden jaar. Bovendien hebben vele speculanten hun

termijnposities geliquideerd, waardoor de markt ook nog al gedaald is. Fluctuaties in prijzen van Egyptische katoen zijn zelfs nog groter geweest dan die in Amerikaansche en Maandag waren prijzen voor deze katoen 175/215 punten lager. Het totaalresultaat over de geheele week was, dat Amerikaansche katoen 360 punten en F.G.F. Sakel 495 punten gedaald waren van het hoogste punt op 29 Nov. j.l.

De garenmarkt was zoowel voor Amerikaansche als Egyptische garens geheel gedestrugeerd door de daling van ruwe katoen. Prijzen van Amerikaansche garens zijn ongeveer 1½ d. a 2 d. per lb. lager dan einde November en voor Egyptische garens is het verschil 3 a 4 d. Over het algemeen waren de noteringen zeer onregelmatig en zijn, er in de afgelopen week slechts weinig zaken tot stand gekomen, daar de meeste koopers liever een afwachting houding aannemen. Enkel wachten eerst het eindrapport van het Landbouw Bureau af over de vermoedelijke grootte van den oogst, terwijl anderen meenen, dat wij na de publicatie van dit rapport weer hoogere prijzen zullen zien.

Koopers van manufactures zijn wel eenigszins teleurgesteld door de groote speculaties in ruwe katoen en de geweldige marktfluctuaties, die daarvan het gevolg zijn geweest, zoodat zaken op het oogenblik zeer verminderd. Prijzen blijven over het algemeen vast, hoewel tegen de hooge prijzen die men einde November noteerde slechts weinig gedaan is en er op het oogenblik weinig serieuze orders aan de markt zijn. De meeste orders die geplaatst zijn, zijn geboekt tegen lagere prijzen dan die men heden noteert en zouden op dezelfde basis ook niet herhaald kunnen worden. Over het algemeen verwacht men geen verdere daling en gelooven velen dat prijzen opnieuw zullen stijgen. Van China komen geen aanvragen binnen, terwijl van Engelsch-Indië nog steeds belangstelling bestaat hoewel er thans slechts weinig omgaat. Men hoopt algemeen dat de markt wat stabiel zal worden, daar het bij deze groote fluctuaties zeer moeilijk wordt tot zaken te komen.

5 Dec. 12 Dec. Oost. koersen. 4 Dec. 11 Dec.

Liverpoolnoteringen. T.T. op Indië 1/5 1/5
F.G.F. Sakellarides 24,90 23,25 T.T. op Hongkong 2 3/8 2 3/8
G.F. No. 1 Oomra 14,10 13,35 T.T. op Shanghai 3 3/4 3 4/4

Notering voor Loco-Katoen.
(Middling Uplands.)

	14 Dec. 1923	7 Dec. 1923	30 Nov. 1923	13 Dec. 1922	14 Dec. 1921
New York voor Middling ...	35,— c	35,75 c	37,35 c	25,75 c	18,— c
New Orleans voor Middling	34,75 c	34,50 c	35,75 c	25,50 c	16,75 c
Liverpool voor Fy Middling	20,03 d	19,92 d	21,72 d	14,60 d	11,16 d

Ontvangsten in- en uitvoeren van Amerikaansche havens.
(In duizendtallen balen).

	1 Aug. '23 tot 14 Dec. '23	Overeenkomstige periode	
		1922	1921
Ontvangsten Gulf-Havens. Atlant. Havens	4.355	3.774	3.233
Uitvoer naar Gr. Brittannië	936	828	677
" " 't Vasteland.	1.539	1.469	1.433
" " Japan	324	250	527

Voorraden.

(In duizendtallen balen).

	14 Dec. '23	Overeenkomstig tijdstip	
		1922	1921
Amerik. havens	1.110	1.084	1.365
Binnenland	1.171	1.416	1.570
New York	—	—	—
New Orleans	—	—	—
Liverpool	277	431	562

COPRA.

De markt was deze week flauw gestemd, hoewel Indië niet veel verkocht. Het aanbod van handelaren was zeer dringend. Het slot is echter weder boven het laagste punt.

De noteringen zijn:

Ned. Ind. f.m.s. stoomend ..... f 33½
" " " December afl. .... „ 33½
" " " Januari „ ..... „ 33½
" " " Februari „ ..... „ 32½
" " " Maart „ ..... „ 32½

17 December 1923.

KAPOK.

(Opgave van de Makelaars Gebrs. van der Vies, Amsterdam.)

Kapokstatistiek op 30 November 1923.

Importeurs:	Voorr.	Aanv.	Verk.	Voorr.
	1 Jan. 1923	tot 30 Nov.	tot 30 Nov.	op 30 Nov.
I. G. Th. Crone.....	—	3270	3270	—
Edgar & Co.....	—	979	979	—
Van Eeghen & Co.....	—	3016	3016	—
N.V. Handel en Cultuur Mij. v/h. Smidt & Amesz q.q. Edgar & Co's Handel				
Mij. Soerabaja.....	273	1396	1669	—
Van Heekeren & Co.....	—	659	659	—
Hoving & Beer.....	72	210	282	—
Int. Hand. & Crediet Mij.	—	1248	1248	—
Koning, Teves & Co.....	—	842	842	—
Landb. Mij. „Geboegan“...	16	143	159	—
Maintz Producten Handel.	—	247	247	—
Mirandolle, Voûte & Co...	314	5854	6168	—
Wm. H. Müller & Co.....	—	155	155	—
W. Tengbergen & Co.....	—	290	290	—
Weise & Co.....	444	3498	3772	170
Zweedsche Oost-Ind. Cie...	—	529	529	—
Order.....	82	7447	7529	—
	1201	29783	30814	170

KOFFIE.

(Mededeeling van de Makelaars G. Duuring & Zoon, Kolff & Witkamp, Leonard Jacobson & Zonen en G. Bijdendijk.)

Noteeringen en voorraden.

Data	Rio		Santos		Wisselkoers
	Voorraad	Prijs No. 7	Voorraad	Prijs No. 4	
15 Dec. 1923	385.000	21.375	610.000	26.500	5 ¹ / ₁₆
8 „ 1923	1)	1)	1)	1)	1)
1 „ 1923	383.000	22.800	640.000	28.000	5 ¹ / ₃₃
15 Dec. 1922	1.513.000	17.625	2.294.000	22.500	6 ¹¹ / ₃₂

Ontvangsten.

Data	Rio		Santos	
	Afgeloopt week	Sedert 1 Juli	Afgeloopt week	Sedert 1 Juli
15 Dec. 1923....	98.000	2.009.000	220.000	4.638.000
15 Dec. 1922....	79.000	1.667.000	158.000	3.544.000

1) Feestdag.

METALEN.

Loco-Noteeringen te Londen:

Data	Koper Stan-daard	Koper Electro-lytisch	Tin	Lood	Zink
17 Dec. 1923..	62.10/-	68.1/1	233.7/6	31.10/-	32.10/-
10 „ 1923..	62.17/6	68.10/-	230.12/6	31.2/6	32.5/-
3 „ 1923..	62.10/-	68.-/-	238.7/6	38.10/-	33.-/-
26 Nov. 1923..	61.5/-	66.10/-	231.2/6	30.10/-	33.2/6
18 Dec. 1922..	64.2/6	70.5/-	180.5/-	26.-/-	37.10/-
20 Juli 1914..	61.-/-		145.15/-	19.-/-	21.10/-

VERKEERSWEZEN.

GRAAN.

Data	Petro-grad Londen /R'dam	Odessa Rotterdam	Atl. Kust Ver. Staten		San Lorenzo	
			Rotter-dam	Bristol kanaal	Rotter-dam	Engel-land
10-15 Dec. 1923	—	13/6 ²	14 ³ / ₈ ²	—	23/9	23/9
3-8 „ 1923	—	13/6 ²	14 ³ / ₈ ³	—	22/8	22/8
11-16 Dec. 1922	—	—	14 ³ / ₈ ³	3/4 ¹ / ₂	27/8	27/8
12-17 Dec. 1921	—	—	4/-	4/-	30/-	30/-
Juli 1914	11 d.	7/3	1/11 ¹ / ₂	1/11 ¹ / ₂	12/-	12/-

KOLEN.

Data	Cardiff				Oostk. Engeland	
	Bordeaux	Genoa	Port Said	La Plata Rivier	Rotter-dam	Gothen-burg
10-15 Dec. '23	5/10	9/3	9/9	12/10	5 7/8	8/-
3-8 „ '23	6/3	9/9	10/3	13/8	5/10	8/-
11-16 Dec. '22	7/-	10/1	11/6	11 6/8	4/10	7/10
12-17 Dec. '21	7/-	12/3	14/-	13 3/4	5/9	9/-
Juli 1914	fr. 7,-	7/-	7/3	14/6	3/2	4/-

DIVERSEN.

Data	Bombay West Europa (d.w.)	Prima West Europa (rijst)	Vladivo-stock West Europa	Chili West Europa (salpeter)
10-15 December 1923..	26/-	31/3	33/3	27/6
3-8 „ 1923..	26/3	28/-	27/8	27/6
11-16 December 1922..	26/10	33/-	35/-	33/-
12 17 December 1921..	20/6	—	35/-	39/-
Juli 1914..	14/6	16/3	25/-	22/3

1) \$ per ton kolen. 2) Per ton d.w. 3) Am. cents per 100 lbs.

INSTITUUT VOOR MONDELINGE EN SCHRIFTELIJKE LEERGANGEN IN SOCIALE WETENSCHAPPEN

ONDER LEIDING VAN R. KUYPER, HARMONIEHOF 56 - AMSTERDAM,

met medewerking, voor het Rechtskundige Gedeelte, van Mr. J. VALKHOFF en, voor Sociale Economie, van L. VAN HUSSEN, Doctorandus in de Handelswetenschap en Leeraar M. O. Staathuishoudkunde en Boekhouden, en van F. J. Sandbergen, Leeraar M. O. Staathuishoudkunde en Boekhouden.

De cursussen worden thans reeds door meer dan 250 personen, waaronder vele bedrijfsleiders, vakverenigingsbeambten, overheidsambtenaren, leeraren, onderwijzers enz. gevolgd.

Opleiding o.a. voor de Acten M. O. STAATSINRICHTING en STAATHUISHOUDKUNDE, voor het ACCOUNTANTSEXAMEN in Economie en voor ONTWIKKELINGSDOELEINDEN. Flink werkers kunnen de acte M. O. STAATSINRICHTING in één jaar en de acte M. O. STAATHUISHOUDKUNDE in twee jaren behalen. Mondeling onderwijs in groote en kleine cursussen. Ook PRIVAATLESSEN en AFZONDERLIJKE REPETITIE-CURSUSSEN. Ook in den Haag, Arnhem, Zwolle en Leeuwarden worden mondelinge cursussen georganiseerd. De examens worden alle stenografisch opgenomen. Eigen uitgave van voor de studie belangrijke geschriften. Periodieke publicatie van „Mededeelingen“ betreffende studie. Door verzendbibliotheek en circulerende leesportefeuille is aanschaffing van dure studiewerken overbodig. Na 1 Jan. a.s. studiegelegenheid in EIGEN INSTITUUTGEBOUW. Nieuwe deelnemers aan de cursussen worden bijgewerkt. Prospectus MET AANBEVELING VAN DESKUNDIGEN en schriftelijke proefles worden op aanvraag gratis toegezonden.

INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN
WEEKBLAD
ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

Het vraagstuk van de geldruimte in Nederland en de Goudpolitiek van de Nederlandsche Bank

door Mr. G. VISSERING.

Prijs per nummer f 1,50

Verkrijgbaar bij den Boekhandel en bij NIJGH & VAN DITMAR'S UITG.-MIJ. Rotterdam.

What Commercial Correspondents ought to know

A Collection of Business Terms and Idioms

compiled and arranged by J. E. BERRINGTON, Teacher of English M. O.

Prijs f 1,50

NIJGH & v. DITMAR'S UITG.-MIJ. ROTTERDAM

DE TWENTSCHE BANK

AMSTERDAM - ROTTERDAM - 's-GRAVENHAGE - DORDRECHT - UTRECHT - ZAANDAM

Maandstaat op 30 November 1923

DEBET

Aandeelhouders nog te storten 90 pCt. op aandelen B, waarvoor waarborg gedeponeerd		f 1.682.000,—
Deelneming in de firma's:		
B. W. BLIJDENSTEIN & Co., te Londen;		
B. W. BLIJDENSTEIN Jr. te Enschede; ..		
LEDEBOER & Co., te Almelo, f 7.985.000,—, waarvoor in geld gestort		6.435.000,—
waarvoor effecten gedeponeerd	f 1.550.000,—	
Deelneming in bevriende Bankinstellingen .... f 10.091.016,71		
waarvoor in geld gestort		7.383.816,71
waarvoor effecten gedeponeerd	" 2.707.200,—	
Effecten van Aandeelhouders		
gedeponeerd bij bevriende instellingen	" 3.000.000,—	
ten eigen gebruik	" 28.585.250,—	
		" 35.842.450,—
Kassa, Wissels en Coupons		24.852.139,35
Nederlandschë Schatkistbiljetten en Schatkistpromessen		47.799.718,54
Saldo's bij Bankiers:		
beschikbaar voor eigen gebruik	f 2.977.049,52	
voor rekening van derden	" 15.775.377,19	
		" 18.752.426,71
Prolongatiën gegeven		12.759.635,—
Eigen Effecten en Syndicaten		9.064.471,65
Credietvereniging	f 63.365.439,95	
Af: loopende Promessen	" 11.971.000,—	
		" 51.394.439,95
Voorschotten tegen Onderpand of Borgtocht en Saldi Rek. Crt.	f 56.003.891,40	
Af: loopende Promessen	" 2.190.000,—	
		" 53.813.891,40
Voorschotten op Consignatiën		2.647.138,96
Gebouwen		4.614.173,69
	Totaal	f 277.041.401,96

CREDIT

Kapitaal		f 35.500.000,—
Reservefonds		" 8.388.581,85
Buitengewone Reserve		" 1.700.000,—
Waarborgfonds Credietvereniging		" 5.526.082,50
Reserve Credietvereniging		" 2.593.606,20
		f 53.708.270,55
Aandeelhouders voor gedeponeerd als waarborg voor 90 pCt. storting op aandelen B:		
Effecten	f 1.675.200,—	
Contanten	" 6.900,—	
in Leen-Depot		
Effecten	" 34.167.250,—	
Contanten	" 1.839.000,—	
		" 35.842.450,—
Totaal Effecten		" 1.845.900,—
Totaal Contanten		" 1.883.304,86
Zieken- en Pensioenfondsen		" 41.010.649,52
Deposito's		3.957.700,—
Prolongatie-Deposito's		762.282,22
Saldo te ontvangen en te leveren Fondsen		" 81.569.288,59
Saldi Rekeningen Courant	f 81.569.288,59	
" " " voor gelden in het Buitenland ..	" 15.775.377,19	
" " " Credietvereniging	" 4.096.282,60	
		" 101.440.948,38
Beleeningen en Daggeld genomen		7.804.000,—
De Nederlandsche Bank		3.781.704,77
Te betalen Wissels		22.121.183,27
Diverse Rekeningen		2.883.008,39
	Totaal	f 277.041.401,96